

Vysoká škola aplikované psychologie, s. r. o.

Akademická 409, 411 55 Terezín

**Vliv rodiny na osobnost lidského jedince aneb, jak být
společensky úspěšný**

**The influence of the family on the personality of the human
individual or how to by socially successful**

Bakalářská práce

Martina Hrdá

2023

doc. ThDr. Patrik Maturkanič, Ph.D.

VYSOKÁ ŠKOLA APLIKOVANÉ PSYCHOLOGIE TEREZÍN

Akademická 409, 411 55 Terežín, info@vsaps.cz, www.vsaps.cz

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

akademický rok 2021/2022

Jméno a příjmení studenta:	Martina Hrdá
Studijní program:	Personální a interkulturní management
Název tématu práce v českém jazyce:	Vliv rodiny na osobnost lidského jedince aneb, jak být společensky úspěšný
Klíčová slova v českém jazyce:	Rodina, typy rodin, sociální rodinné vlivy, člověk v 21. Století, motivace, cíle, výchovně – zkušenostní aspekty, plody zralého věku.
Název tématu v anglickém jazyce:	The influence of the family on the personality of the human individual or how to be socially successful
Klíčová slova v anglickém jazyce:	Family, types of families, social family influences, people in the 21st century, motivation, goals, educational - experience aspects, fruits of mature age.

1.	Zdůvodnění tématu (min. 7 řádků): <p>Rodina je prvním, základním a nejdůležitějším prostředím člověka. Zásadně ovlivňuje jeho vývoj a začlenění do společnosti. Rodina je prostředím kde se formuje naše osobnost a dává nám možnost ke zrání k moudrosti. Téma rodina je pro každého velmi důležité a také citlivé. Chtěla bych pochopit jak moc nás může prostředí ve kterém jsme vyrůstali ovlivnit v našem životě. Domnívám se, že je velmi důležité porozumět, jakými mechanismy rodina socializuje a utváří v jedinci představu o společenské úspěšnosti. Termín společenské úspěšnosti úzce souvisí s motivacemi a cíli, které mohou být ovlivněny našimi životními zkušenostmi.</p>
2.	Formulace problému, který bude v práci řešen (min. 10 řádků): <p>Tato bakalářská práce se bude zabývat vlivem rodiny na osobnost člověka, a jaký má toto celoživotní působení dopad na jeho společenskou úspěšnost. Jak dalece nás rodina determinuje v našem životě. Do jaké míry ovlivňuje náš úspěch ve vztazích, profesi a celkovém prožívání našeho života. Jak nám výchova a převzaté modely z rodiny předurčují naši životní cestu. Pomocí anonymních dotazníků se pokusím získat povědomí o míře vlivu prožitého dětství na nynější spokojenost a tím podle mě i úspěšnost v životě dospělého jedince. Zda má nějaký vliv vztah k matce či otci a celkové vnímání dětství na jejich život. Zda se projeví dětství vnímané jako špatné tím, že jedinec je ve svém životě méně úspěšný a naopak dobré dětství se projeví v celkové úspěšnosti člověka. Také mě zajímalo, zda tato otázka s postupem věku mizí nebo tato skutečnost není omezena věkem. Velkou otázkou pro mě bylo, zda se toto všechno nějak projevuje v jejich sociální úspěšnosti. Jestli má nějakou souvislost prožité dětství na jejich osobní nebo profesní úspěšnost a na prožívání života. Funkční nefunkční zdravé a nezdravé. Život šťastný, nebo nešťastný.</p>

3.	<p>Cíl práce max. 5 řádků:</p> <p>Cílem bakalářské práce je zmapovat rodinu jako základní společenský útvar, pochopit její strukturu a fungování. V této práci se pokusím popsat proces socializace a jeho mechanismy. Zajímá mě na kolik nás rodina ovlivňuje a předurčuje ke společenské úspěšnosti nebo společenské neúspěšnosti. Také se zaměřím na motivace a cíle, které nás vedou k úspěšnému životu a zda jsou ovlivněny výchovou a prostředím ve kterém člověk vyrůstá.</p>
4.	<p>Charakteristika použitých metod:</p> <p>V teoretické části bakalářské práce budou použity metody rešerše odborné literatury, komparace odborných článků a literatury, analýza tématu, vlastní dedukce. V praktické části budou ke sběru dat využity anonymní tištěné a online dotazníky. Dotazník bude tvořen dvanácti otázkami, z toho první dvě budou otázky, zda je respondent žena nebo muž a kolik je jim let. Zbýlých deset otázek budou otázky uzavřené, kde budou odpovědi dané, a respondent označí odpověď, která nejvíce vystihuje jeho přesvědčení. Dotazníky budou rozdávány osobně a rozeslány online formou.</p>
5.	<p>Struktura práce, pracovní rozčlenění kapitol (podkapitol): teoretická a praktická část</p> <p>Úvod Teoretická část</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rodina a její význam pro společnost <ol style="list-style-type: none"> 1.1 Definice a důležitost rodiny 1.2 Typy rodiny 1.3 Sociální rodinné vlivy na člověka 21. Století 2. Myslím, tedy jsem, a proto chci <ol style="list-style-type: none"> 2.1 Motivace a cíle (strategie plánování) 2.2 Aspekty výchovně – zkušenostních rozměrů života 2.3 Plody „zralého“ věku <p>Praktická část</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Kvantitativní výzkum <ol style="list-style-type: none"> 3.1 Formulace problému 3.2 Cíle výzkumu a výzkumné otázky 3.3 Zkoumaný vzorek 3.4 Metody zpracování výzkumné části 3.5 Vyhodnocení dotazníků <p>Závěr Použitá literatura</p>
6.	<p>Odborná literatura – seznam vybrané literatury k jednotlivým kapitolám teoretické a praktické části (min. 20 titulů, 3 recenzované časopisy, 3 zahraniční zdroje, případně internetové odkazy):</p>

• **Domácí literatura**

1. ADAIR, John Eric. *Efektivní motivace*. Praha: Alfa Publishing, 2004. Management (Alfa Publishing). ISBN 80-86851-00-1.
2. BLATNÝ, Marek. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN isbn978-80-247-3434-7.
3. HAMPLOVÁ, Dana. *Rodina a zdraví - jejich vzájemné souvislosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-169-5.
4. HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, ed. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.
5. JANIŠ, Kamil a Irena LOUDOVÁ. *Vybraná témata z teorie výchovy: (studijní opora)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-113-6.
6. KOŤA, Jaroslav, Dobromila TRPIŠOVSKÁ a Marie VACÍNOVÁ. *Sociální psychologie: vybrané kapitoly*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2013. ISBN 978-80-7452-029-7.
7. KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-275-3.
8. MASLOW, Abraham Harold. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014. ISBN isbn978-80-262-0618-7.
9. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
10. MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky: vybrané otázky z praktické filosofie : vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018. ISBN 978-80-87871-05-8.
11. MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky 2: vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2020. ISBN 978-80-87871-08-9.
12. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Základy sociologie. ISBN 80-86429-05-9.
13. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatel-

ství). ISBN 978-80-86429-87-8.

14. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.
15. SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3507-8.
16. VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, ed. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.
17. ZEMANOVÁ, Iveta. *Motivace pro rehabilitanty: (motivace pro lidi, kterým se kvůli náročné životní situaci mění život)*. Kolín: Pedrehab, c2011. ISBN 978-80-904604-1-6.

• **Zahraniční literatura**

18. ABELA, Angela, WALKER, Janet. *Contemporary Issues in Family Studies Global Perspectives on Partnerships, Parenting a Support in a Changing World*. Hoboken, United States: John Wiley and Sons Ltd, 2013. ISBN 9781119971030.
19. BRANNEN, Julia. *Social Research Matters A Life in Family Sociology*. United Kingdom: Bristol University Press, 2021. ISBN 9781529208573.
20. CHAMBERS, Deborah, GRACIA, Pablo. *A Sociology od FAMILY LIFE*. Oxford, United Kingdom: Polity Press, 2021. ISBN 9781509541355.
21. MATURKANIČ, Patrik, TOMANOVÁ ČRGEŤOVÁ, Ivana, et al., *Spiritual and social experience in the context of modernism and postmodernism*. Lulu Publishing Company Morrisville (North Carolina, USA), 2021. ISBN 978-1-716-21192-8.
22. MIŠÍKOVÁ, Jaroslava. *Základy sociologie rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-291-2.
23. TOMANOVÁ ČRGEŤOVÁ, Ivana. *Vztahová väzba v kontexte psychologických disciplín: základný prehľad vybraných teoretických aspektov a výskumných zistení*. Terežín: Vysoká škola aplikovanej psychologie, 2020. ISBN 978-80-87871-10-2.

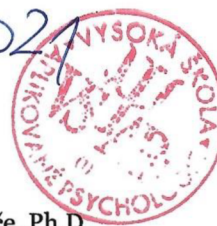
• **Odborné časopisy**

1. *Pedagogická orientace*. Praha: Česká pedagogická společnost. ISSN 1211-4669.
2. *E-Pedagogium /on-line/*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISSN 1213-7499
3. *Studia paedagogica*. Brno: Filozofická fakulta Masarykova univerzita. ISSN 1803-7437 (print), ISSN 2336-4521 (on-line).
4. *Sociální studia/Social studies*. Brno: Masarykova univerzita. ISSN 1214-813X, ISSN 1803-6104 (on-line).

Souhlas vedoucího práce

Jméno vedoucího:

Podpis: *Maturkanič* dne: *29/9-2021*

Souhlas prorektora pro vědu a výzkum, doc. ThDr. Patrika Maturkaniče, Ph.D.

Podpis: *Maturkanič* dne: *29/9-2021*

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že odevzdanou práci na téma „Vliv rodiny na osobnost lidského jedince aneb, jak být společensky úspěšný.“ jsem vypracovala samostatně, s použitím uvedené literatury a práci jsem neodevzdala na žádné jiné škole k získání atestace.

V Terezíně dne: 30. 1. 2023

Martina Hrdá

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce doc. ThDr. Patrik Maturkanič, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, za jeho věcné rady, trpělivost a motivaci. Jeho knihy, které jsem hojně využila při psaní této práce mi byly velkou inspirací jak ve studiu, tak i v mém životě.

Ráda bych také poděkovala celému pedagogickému sboru VŠAPs za jejich odborné přednášky, kde byla vždy poutavě propojena teorie s praxí. Děkuji také za jejich ochotu a individuální přístup ke studentům.

Nemohu s poděkováním zapomenout na studijní oddělení. Děkuji za jejich flexibilní přístup a ochotu při řešení rozmanitých situací a problémů v průběhu mého studia.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá vlivem rodiny na osobnost člověka, a jaké má toto celoživotní působení dopad na jeho společenskou úspěšnost. V teoretické části popisuje, co je to rodina, jaký má význam pro společnost a její vlivy na člověka 21. století. Dále se tato práce zabývá důležitostí motivace a cílů v životě. Teoretická část je zakončena zamyšlením nad aspekty výchovně-zkušenostních rozměrů jedince a jak můžeme vnímat plody „zralého“ věku. Cílem praktické části je analýza vlivu rodiny na společenskou úspěšnost jedince. Jak moc je rodina důležitá ve všech životních fázích člověka.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rodina, typy rodin, sociální rodinné vlivy, člověk v 21. století, motivace, cíle, výchovně-zkušenostní aspekty, plody zralého věku.

ANNOTATION

The bachelor's thesis deals with the influence of the family on a person's personality, and what impact this lifelong influence has on his social success. In the theoretical part, he describes what a family is, what it means for society and its effects on a person of the 21st century. Furthermore, this work deals with the importance of motivation and goals in life. The theoretical part is concluded by reflecting on the aspects of the educational and experiential dimensions of the individual and how we can perceive the fruits of "mature" age. The aim of the practical part is to analyze the influence of the family on the social success of an individual. How important family is in all stages of a person's life.

KEY WORDS

Family, types of families, social family influences, people in the 21st century, motivation, goals, educational-experience aspects, fruits of mature age.

OBSAH

ÚVOD	1
1 RODINA A JEJÍ VÝZNAM PRO SPOLEČNOST	4
1.1 Definice a důležitost rodiny	5
1.2 Typy rodiny	8
1.3 Sociální rodinné vlivy na člověka 21. století	11
2 MYSLÍM, TEDY JSEM, A PROTO CHCI	18
2.1 Motivace a cíle (strategie plánování)	19
2.2 Aspekty výchovně-zkušenostních rozměrů života	22
2.3 Plody „zralého“ věku	27
3 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	31
3.1 Formulace problému	32
3.2 Cíle výzkumu a výzkumné otázky	32
3.3 Zkoumaný vzorek	34
3.4 Metoda zpracování výzkumné části	35
3.5 Vyhodnocení dotazníku	36
4 DISKUSE	60
ZÁVĚR	65
POUŽITÁ LITERATURA	69
SEZNAM GRAFŮ	74
SEZNAM PŘÍLOH	75

ÚVOD

Rodina je první a základní sociální prostředí každého z nás. Rodina nás provází celý život a z velké části nás utváří a ovlivňuje. Dává nám pocit bezpečí, ale také v nás vyvolává pocity nejistoty a osamění. Provází nás od dětství až po dospělost. Její vliv se výrazně projevuje v celém našem životě. Je zdrojem štěstí, pohody a lásky. Ale také v ní zažíváme mnoho konfliktů a nedorozumění. Naši rodiče nás prostřednictvím výchovy a vzorem učí, jak žít v tomto světě. Proto je rodina pro každého z nás velmi důležitá a nenahraditelná.

V dnešním velmi uspěchaném a rychle se měnícím světě je stabilní rodina opravdu důležitým pevným a bezpečným bodem v našich životech. Není tomu ale vždy tak. Rodina na nás může působit i negativně a tyto negativní pocity nás ovlivňují jak v našem osobním životě, tak i pracovním. Proto je velmi důležité nebrat založení rodiny na lehkou váhu. Člověk musí být na roli rodiče připraven.

Nyní žijeme v době, kterou bychom mohli charakterizovat jako určité zhmotnění dystopických představ ze sci-fi románů, kdy je celé lidstvo uvrhnuto do chaosu vyvolaného bezprecedentní novou zkušeností s virem Covid-19. Do nedávné doby jsme si neuměli představit, že by mohlo nastat něco, co by mělo za následek zastavení celé ekonomiky a běžného života. Žijeme v době blahobytu, kdy většina populace nezažila válku ani jiné větší celosvětové problémy. O to víc nás i celý svět překvapilo dění na začátku roku 2020. Je velmi zajímavé pozorovat vývoj a následky nastalé pandemie. Rozšíření nemoci Covid-19 způsobilo mnoho změn ve společnosti a jejím fungování. Dalo by se říct, že jsou v ohrožení lidská práva a určitá dosavadní svoboda. Pandemii jsme zatím ještě zcela nepřekonali, proto nemůžeme přesně odhadnout její dopady na společnost.

Přesto jsme již mohli pozorovat vliv daných opatření, nejistoty a strachu v našich rodinách. Pandemie nám ukázala, jak moc je pro nás rodina důležitá a nenahraditelná. Dnešní životní styl vede k určité individualizaci a odtržení se od původních rodinných hodnot. Lidé stále více pracují, nemají čas na své děti ani rodiče. Většinu výchovných funkcí přebírá stát. Ukázalo se, jak moc je pro některé těžké trávit svůj čas s rodinou. Po uzavření škol a podniků zůstalo mnoho lidí doma se svými dětmi a širší rodinou. Překvapilo mě, jak to pro mnoho z nich bylo těžké. Zaznamenala jsem ale také mnoho

pozitivních dopadů. Někteří lidé využili chvilky zastavení k přemýšlení o svých hodnotách a životních cílech. Mnoho z nás si začalo vážit času, který můžeme trávit se svými nejbližšími. Tato doba nám také přinesla blízké setkání se smrtí, s odchodem lidí z tohoto života. Toto téma je ve společnosti určité tabu. Přesto, že je to pro každého opravdu těžké téma, domnívám se, že by neměl být opomíjené. Je dobré si uvědomit, že každý z nás jednou bude bilancovat a připravovat se na odchod z tohoto světa. Přiměje nás to k zamyšlení nad kvalitou našeho nynějšího života. Položme si tedy otázku, zdali jsme šťastní? Jak docílit toho abychom žili naplněný a šťastný život. Tyto otázky jsou plně spojeny s rodinnou, naším nejbližším okolím. Člověk je společenský tvor, není pro něj přirozené být sám. Rodina je základ našich životů.

Proto pro mne bylo důležité zaměřit se v této práci na rodinu. Mým cílem bylo zmapovat rodinu jako základní společenský útvar a pochopit její strukturu a fungování. Zajímalo mě, jaký má rodina význam pro společnost a jaké jsou její funkce. Díky této práci bych také chtěla porozumět procesu socializace. Zaměřila jsem se na sociální vlivy působící na člověka v dnešní době. Zajímalo mě, nakolik nás rodina ovlivňuje a předurčuje ke společenské úspěšnosti nebo neúspěšnosti. Dále mě zajímali životní motivace a cíle, které nám pomáhají dosahovat spokojeného života. Motivace a cíle, které nás vedou k úspěšnému životu a zdali jsou ovlivněny výchovou a prostředím, ve kterém člověk vyrůstá. Jak moc nás v tom ovlivňuje rodina a co vše přebíráme od rodičů. S tím souvisí aspekty výchovně – zkušenostních rozměrů, které jsem zpracovala v další kapitole. Výchova začíná právě v rodině. Dítě se učí od svých rodičů, napodobuje je. Tyto základy výchovy si sebou neseme celý život a celý život nás ovlivňují. Důležitá je také zkušenost, kterou se všichni učíme a poznáváme svět kolem nás. Celá tato práce je završena kapitolou s názvem plody „zralého“ věku. Zde se zabývám tím, jak žít, tak abychom byli šťastní, co nás dělá šťastnými, jak si určit životní hodnoty, a to vše je propojeno s našimi nejbližšími, tedy rodinou.

Velkou inspirací pro mě byli Vysokoškolské učebnice Základy etiky 1 a Základy etiky 2 od docenta Patrika Maturkaniče, který byl zároveň mým vedoucím práce. Učebnice jsou plné zajímavých úvah a logického propojení napříč různými životními tématy. Bylo pro mě velmi obohacující s nimi pracovat. Pro svou práci jsem převážně využívala české zdroje. Chtěla jsem se zaměřit zejména na pohled českých autorů. Použila jsem metodu komparace.

Domnívám se, že právě v rodině vzniká první a nejdůležitější základ pro budoucí sociální úspěšnost jedince. Rodina je první a primární sociální skupinou, se kterou se setkává každý z nás. Učí nás prvním sociálním dovednostem a představuje nám kulturu a společenství, do kterého patříme. Ovlivňuje nás od dětství i v dospělosti, po celý život. Rodina nás ovlivňuje v nastavení našeho života a tím má určitý vliv na naši společenskou úspěšnost.

1. Rodina a její význam pro společnost

Rodina se stále mění, přesto byla vždy stabilizujícím prvkem společnosti. Toto sociální zřízení vytváří bezpečný prostor k reprodukci společnosti. Rodina je stabilizujícím prvkem sociálního systému ať už má jakoukoli podobu. Můžeme říci, že uskupení otec, matka a dítě je nenápadným přesto velmi významným stabilizujícím prvkem, který zaručuje společnosti soudržnost a staví hráz - anomii v proudu změn ve vývoji moderní společnosti. Víme, že už nejstarší etické a morálně normativní spisy upozorňují na to, že jakmile přestávají lidé plnit rodinné závazky společnost ztrácí svou sílu. Rodina je důležitou kotvou jistoty pro každého člověka a taky základem pro každou lidskou společnost v každé době. (Možný, 2008)

Dle Maturkaniče (2020) je rodina nejstarší lidská společenská instituce, která má v celých dějinách lidstva nezastupitelnou hodnotu. Nevznikla pouze z biologického (rozmnožovacího) důvodu, ale také z potřeby lidí vytvářet sociální jednotky a v tomto sociálním prostředí pozitivně rozvíjet tělesné a duševní kondice všech jejích členů. (Maturkanič, 2020)

Matoušek (2003) uvádí, že rodina je důležitá nejen pro reprodukci člověka jako živočicha, ale také, mu zprostředkovává vrůstání do jeho kultury a společnosti. Je velmi důležitá pro propojování generací, vytváří mezi nimi kontinuitu a solidaritu. Rodina je prvním modelem společnosti, s jakým se setkáváme. Předurčuje náš osobní vývoj a vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina hraje důležitou roli v orientaci dítěte na určité hodnoty, je pro něj oporou, ale také ho vystavuje různým konfliktům. Předává dítěti sociální dovednosti, bez kterých se v dospělosti neobejde. (Matoušek, 2003)

Můžeme tedy říci, že rodina je nezastupitelným článkem pro společnost i každého jednotlivce. Její hlavní funkcí je funkce reprodukční, nesmíme také zapomenout na její důležitou funkci začleňování dítěte do společnosti a kultury. Velkou roli také hraje v psychické pohodě, ale i nepohodě členů rodiny. Rodina vytváří bezpečné prostředí, ve kterém se dítě učí prvním sociálním dovednostem. Je také zdrojem nejrůznějších frustrací a konfliktů. To vše nás připravuje do budoucího života.

1.1 Definice a důležitost rodiny

Definice rodiny se mění společně se změnami ve společnosti. Autoři jsou ovlivněni dobou a kulturou, ve které se nachází. V minulosti i dnes je rodina základním lidským společenstvem pro přežití všech jednotlivců, ale i celé společnosti. Představíme si zde několik zajímavých definic, které se dají považovat za velmi výstižné.

Výrost a Slaměník (1998, s. 303) mluví o rodině jako univerzální sociální skupině, ve které probíhají významné sociálněpsychologické jevy v životním kontinuu jedince. V intimním prostředí rodiny se vytvářejí pevné sociální vazby. Důvěra v sebe, postoj k sobě samému to vše se utváří v rodině. Jsou zde formovány modely chování. V rodině si jedinec osvojuje komunikaci jak verbální, tak neverbální. Jedinec se zde učí dovednostem pro plynulé začlenění do společnosti v procesu socializace. (Výrost J., Slaměník I., 1998).

Velice výstižná definice rodiny je od J. Odehnala: *„Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu i praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoje k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.“* (J. Odehnal, 1984 podle Výrost J., Slaměník I., 1998, s. 303)

Kořa J., Trpišovská D., Vacínová M. (2013) definují rodinu jako základní společenskou jednotku. Rodina je tvořena rodiči, jejich dětmi, někdy prarodiči. Tato rodinná struktura tvoří jeden ze základních článků společenské struktury.

Pro jasnější pochopení termínu rodina a její důležitost, musím zmínit její základní funkce a jejich význam. Rodina tedy plní tyto základní funkce – reprodukční, ekonomické, výchovné, socializační a ochranné.

A. Reprodukční funkce

Reprodukční (biologická) funkce zajišťuje trvání lidského rodu. *„Reprodukční funkce rodiny byla a je jedním z nejobvyklejších a nejpříjemnějších důvodů pro existenci rodiny. Je třeba si ale uvědomit, že rodina ztrácí svou nezastupitelnou úlohu v procesu reprodukce vlivem rozvoje genetiky a technického rozvoje v oblasti medicíny vůbec.“* (Výrost J., Slaměník I. (1998, s. 325)

Maturkanič (2020) uvádí, že člověk má schopnost ne jenom sám přežít, ale také život předávat dalším generacím. Nejde pouze jen o zplození potomka, ale také mu rodiče musí zajistit potřebné podmínky pro jeho život a vývoj. K tomuto nejzákladnějšímu faktoru lidské existence vytváří manželství ty nejlepší podmínky. Je velký rozdíl v tom, jestli se dítě narodí z lásky do úplné rodiny, nebo je dítě nechtěné, narozené do rodiny neúplné. Je už známo, že tato skutečnost velice ovlivňuje vývoj nového jedince. Duševní stránku dítěte poznamenává jak pozitivně to, že je dítě radostně očekávané, nebo negativně to, že je dítě nechtěné. Je tedy velmi důležitá zodpovědnost obou a otevírání otázek týkající se přivádění nového potomka na tento svět.

B. Emocionální funkce

Dále plní rodina funkce emocionální, která uspokojuje touhy jedince po citové stabilitě a potřebu citových vazeb. (Koř'a J., Trpišovská D., Vacínová M., 2013)

„Emocionální funkci považují za zcela jedinečnou a nezastupitelnou.“ (Výrost J., Slaměník I., 1998, s. 327)

„Zvláštní úlohu rodina sehrává zvláště v dětství a v dospívání, emocionální klima a vzájemné citové vazby si jedinec odnáší do života a ty tvoří základ jeho vazeb k sobě samému, k druhým osobám a ke světu vůbec.“ (Koř'a J., Trpišovská D., Vacínová M., 2013, s. 70)

Emocionální složka je velmi důležitá pro vytváření správného rodinného zázemí. Je velice významná nejen pro děti, ale i pro rodiče. Je důležité, aby

v rodině bylo citové zázemí, pocit bezpečí, jistota vzájemné lásky a úcty, která vede ke společnému obohacování. Pokud tato emocionální složka v rodině chybí, může vést k psychickým deprivacím jejich členů. Musíme také správně vyvážit míru dávané lásky a počet úkolů a zodpovědnosti, kterou klademe na dítě. Nevyrovnanost těchto dvou faktorů může vést k vážným, někdy až trvalým problémům, které se projeví až v dospělosti. (Maturkanič, 2020)

C. Výchovná funkce

Výchovná funkce, která je přímo související s funkcí socializační znamená, že rodinné soužití vytváří socializační postupy a spolupodílí se na začleňování člověka do společenských vztahů. Také se podílí na nacházení vlastního místa jedince ve společnosti. (Koř'a J., Trpišovská D., Vacínová M. 2013)

O edukativním elementu se ve společnosti čím dál méně mluví. Vztahový – formační, výchovný proces v rodinách začínají nahrazovat moderní technologie. Tuto funkci rodiny však moderní technologie nedokáží vynahradit. Socializačně – výchovné funkce jsou v plné kompetenci a zodpovědnosti rodičů k jejich dětem. Druhy výchovy, které známe jsou: *nekompromisní, autoritativní, liberální, merkantilní, demokratická/vyvážená, skrupulózní, laxní*. (Maturkanič, 2020, s. 58)

D. Ekonomická funkce

Nezanedbatelná funkce rodiny je funkce ekonomická. To znamená, že každá rodina ve větší nebo menší míře uspokojuje materiální potřeby svých členů. Rozbor ekonomické situace rodin je velmi dobrým ukazatelem společnosti a její prosperity. (Koř'a J., Trpišovská D., Vacínová M., 2013)

Ekonomické zabezpečení rodiny, je uspokojení základních biologických potřeb všech členů rodiny. Zajišťuje také provoz domácnosti, umožní uspokojení volnočasových aktivit celé rodiny. (Janiš, Loudová, 2011)

E. Spirituální funkce

Maturkanič (2020) upozorňuje na další důležitou, přesto českou společností podceňovanou funkci a tou je funkce spirituální. Nalézáme zde propojení s našimi předky a jejich hodnotami, moudrostí a zkušenostmi. Naši prarodiče dokázali s pohledem do transcendentna zvládat věci, které se nám mohou zdát neřešitelné pouze na úrovni rozumového úsudku. Spirituální funkce vytváří v rodině harmonické vztahy, které se přenášejí především do vnitřního života rodiny. Tento vnitřní život určuje, jakým směrem se bude vyvíjet celkový charakter partnerských vztahů rodičů a jejich dětí.

V dnešní dynamické a rychle se měnící době nám chybí určité ukotvení, které nám víra zcela jistě nabízí. Naše společnost je zaměřena na logiku a materialismus, zapomíná na další lidskou stránku intuice a určitého napojení se. Rodina v dnešní době ztrácí důležitost.

1.2 Typy rodiny

Nahlízet na rodinu můžeme z mnoha různých úhlů. V odborné literatuře najdeme řadu pojmů a označení, které si zde stručně představíme.

Z hlediska času

- **Orientační rodina** – to je rodina, do které se člověk narodí nebo je do ní přijat, osvojen. Je to první model společnosti, s kterým se dítě setkává. Zde se formují první sociální dovednosti a zkušenosti.
- **Prokreační rodina** – to je nová rodina, kterou si sám dospělý jedinec založí. Tato nová rodina je výrazně ovlivněna rodinou orientační. Můžeme to nazvat sociální dědičností, která je odpovědná za předávání vzorců chování z generace na generaci.

Podle složení rodiny a zastoupení jednotlivých členů rozeznává tyto typy rodin:

- **Nukleární rodina** – Po 2. Světové válce se v západní společnosti začali utvářet tzv. nukleární rodiny. Což podle sociologa Talcotema Parsonse, který tento termín

zavedl, znamená, že v období sňatku zakládají mladí manželé novou domácnost. Tuto domácnost pak sdílejí se svými dětmi až do jejich dospělosti. (Kořa J., Trpišovská D., Vacínová M., 2013)

Nukleární rodina je rodina úplná, je tvořena manželským párem a dětmi. Jejím základním znakem je dvougenerační model a jedná se o tzv. původní (prvotní rodinu). V současné době tento typ rodiny velice často přechází do formy rodiny neúplné. (Janiš, Loudová, 2011)

- **Rozšířená rodina** – Před vytvářením nukleárních rodin byl obvyklý model vícegenerační rodiny, který byl běžný až do devatenáctého a počátku dvacátého století. Od počátku dvacátého století podle Cooleyho sociologie pojímá rodinu jako primární skupinu. (Kořa J., Trpišovská D., Vacínová M., 2013)

Rozšířená rodina je taková rodina, ve které žije více osob vzájemně propojených příbuzenskými vztahy ve společné domácnosti. To může být tzv. vertikálně rozšířená rodina, kde v jedné domácnosti žijí rodiče, děti a prarodiče. Známe také tzv. horizontálně rozšířenou rodinu, kdy v jedné domácnosti žije několik sourozenců se svými rodinami. Takovýto typ rodiny je typický pro romskou populaci. (Janiš, Loudová, 2011)

- **Neúplná rodina** – Rodina, kde chybí jeden z rodičů, nazýváme neúplná rodina. Takovou rodinu tvoří děti a např. svobodná matka, rozvedený rodič, vdova nebo vdovec. Počet neúplných rodin každým rokem přibývá. (Janiš, Loudová, 2011)

V důsledku dlouhodobě vysoké rozvodovosti a zvyšujícího se počtu dětí narozených mimo manželství jsou v českých domácnostech stále významněji zastoupeny neúplné rodiny. V roce 2011 jí byla přibližně každá pátá rodinná hospodařící domácnost. (Kuchařová a kol., 2019)

- **Rekonstituovaná** – Takovouto rodinu nově vytvoří rozvedený, svobodný nebo ovdovělý rodič.
- **Náhradní rodina** – Tento typ rodiny je založený na sociálním rodičovství, kdy ani jeden z rodičů není biologickým rodičem. Jedná se o rodiny, které si adoptují nebo osvojí dítě. (Janiš, Loudová, 2011)

Podle stupně fungování a závažnosti poruch rodiny

- **Funkční rodina** – Rodina, která plní poměrně dobře všechny své funkce. Je v ní zajištěn dobrý vývoj dítěte.
- **Problémová rodina** – V takovéto rodině je některá z funkcí rodiny narušena, ale ne natolik aby ohrožovala celkový rodinný systém a normální vývoj dítěte. Problémová rodina je schopna tyto nedostatky řešit nebo kompenzovat.
- **Dysfunkční rodina** – V prostředí rodiny se vyskytují poruchy ve více funkcích rodiny. Tyto poruchy jí bezprostředně ohrožují, zvláště pak mají velký vliv na vývoj dítěte. Rodina jako celek potřebuje soustavnou vnější pomoc v prospěch dětí.
- **Afunkční rodina** – Poruchy funkcí jsou natolik závažné, že rodina vůči dítěti neplní svůj základní účel, dokonce je v ohrožení samotná existence dítěte. V takových to případech není jiné řešení než dítě vyjmout z tohoto prostředí a umístit ho do náhradní rodinné péče. (Kvapilová 1996 podle Janiš, Loudová, 2011)

Funkčnost nebo nefunkčnost rodiny má velký vliv na vývoj každého jedince. Vliv rodiny, ve které jedinec vyrůstá, je zásadní pro jeho budoucí život. Rodina může člověka ovlivnit pozitivně i negativně. Dysfunkční rodinou nazýváme tu rodinu, která neplní některé ze základních funkcí a vytváří nevhodné formy mezilidského soužití. Za dysfunkční rodinu se považuje například rodina „nezralá“. Takto označujeme svazek mladých lidí, které rodičovství překvapí a nejsou na něj připraveni. Dítě se v tomto svazku rodí jako nechtěné. Takové dítě může být přijímáno s pocitem omezování svobody matky i otce. Nezralost se může projevat v citové oblasti, kdy mladí rodiče nedokáží dítěti zajistit atmosféru jistoty, pohody a něhy. Do této skupiny patří také - přetížená rodina. To je rodina, která se velice špatně vyrovnává s životními nároky nebo změnami životních podmínek v důsledku narození dalšího dítěte, starostmi zapříčenené nemocí v rodině, citovým strádáním či bytovými a ekonomickými problémy. Další typy disfunkčních rodin jsou ambiciózní rodina, perfekcionistická rodina, autoritářská rodina a další. Ve všech těchto typech rodin dochází k nevhodným způsobům mezilidského soužití. To má velký vliv na všechny členy rodiny, hlavně na děti a dospívající. Z takovýchto rodin si do života odnáší podlomenou sebedůvěru, nejistotu, stavy úzkosti. Mohou se také objevit pocity

strachu, nenávisti, zoufalství, lítosti, pocit opuštění a nemilovanosti. (Kořa J., Trpišovská D., Vacínová M., 2013)

Na opačném pólu disfunkční rodiny máme zdravou a funkční rodinu. „*Nejdůležitější faktory rodinné harmonie, funkčnosti a stability jsou tvořivost, jasně vymezené role a schopnost jednotlivců zastupovat se v nich, jasně vymezená vedoucí role a podpora její autority ze strany ostatních, jasnost komunikace, způsob vyjadřování konfliktů a účinnost interakce při jejich řešení.*“ (Výrost J., Slaměnik I., 1998, s. 310)

Například Bendl uvádí, že hlavní příčina, resp. rizikovým faktorem kázně ve škole se často označuje rodina. Rodina je instituce, která se podstatnou měrou podílí na výchově a socializaci dětí a adolescentů. V souvislosti s tématem krize rodiny se často poukazuje na nekázeň žáků ve školách, rostoucí násilí mezi dětmi, vandalismus, vulgárnost a drzost žáků vůči učitelům. Bendl uvádí, že se výzkumným šetřením prokázal statisticky významný vztah mezi ukázněností žáků ve škole a způsobu výchovy v rodině. Přesto není rodina jediným faktorem podoby kázně žáků ve škole. Další významné vlivy na chování žáků má chování učitelů, klima školní třídy, vliv vrstevníků. (Bendl, 2004)

1.3 Sociální rodinné vlivy na člověka 21. století

Proces socializace je jedním ze základních témat sociální psychologie. Je to komplexní téma, které spojuje podstatné kategorie sociální psychologie, ale také celé řady dalších věd o člověku. V sociální psychologii neexistuje jednotné pojetí socializace. Socializace je souhrn procesů vzájemné interakce mezi společností a jedincem. Jedinec se postupně začleňuje do společnosti, přijímá sociální role a zaujímá sociální pozice. Například Nakonečný pojímá socializaci jako proces vývoje individua z bytosti biologické ve složitou bytost sociální, která se aktivně zúčastňuje společenského a kulturního života. (Kořa J., Trpišovská D., Vacínová M. 2013)

Socializace začíná vždy v rodině, začíná již příchodem dítěte na svět. Děti jsou sociální bytosti od narození. Díky pokroku ve výzkumu novorozenců byl zamítnut behavioristický předpoklad, že děti přicházejí na svět jako nepopsaná tabule. Novorozenci si přinášejí na

svět mnoho reflexů, schopností a predispozic. Hned začínají reagovat na věci a lidi kolem sebe. Aktivně poznávají svůj svět.

(Bremner 1994 podle Hewstone M., Stroebe W. 2006)

Sociální prostředí má na jedince vliv již v prenatalním období. Podle Matějčka a Langmeiera záleží na motivaci rodičů, na jejich postoji a v jakém prostředí se matka pohybuje. Tím vším je ovlivněna interakce matky a dítěte již v prenatalním období. Dalšími významnými faktory jsou například psychický stav matky, kvalitní nebo nekvalitní strava matky, stres, případně její možná závislost na alkoholu či drogách. (Langmeier Z., Matějček Z., 1986 podle Kořa J., Trpišovská D., Vacínová M., 2013)

„Veškerá moderní bádání se opírají o tři klasické přístupy, z nichž vlastně jenom jeden, Meadův, může být považován za sociologický. Freudova koncepce se stala základem hlubinné psychologie a Piagetovo dílo považují za své pedagogové, respektive vývojoví psychologové.“ (Možný I., 2002, s. 141-142).

Socializaci můžeme rozdělit do několika základních etap. Jaroslav Řezáč uvádí čtyři fáze vývoje sociálních vztahů.

- První fáze začíná manipulací s předměty a hlavně bezprostředním kontaktem s matkou. V této etapě je nejdůležitější bezprostřední sociální kontakt a vznik „Já“.
- Druhá fáze se vyznačuje tím, že dochází k obecnějšímu chápání rolí. Sociální svět je diferencován na „My“ – děti a „Oni“ – dospělí. Hlavní činností je hra a klíčové interakce dítě – dospělý, dítě – dítě, dítě – hračka.
- Třetí fáze se vyznačuje diferenciací vědění o světě. Integrující rolí je role žáka, dominující a integrující činností se stává učení.
- Čtvrtá fáze je charakterizována objevem dospělosti. Integrující rolí je role dospělého, sobě samému a společnosti odpovědného muže či ženy. Dominující činností se stává práce, v roli rodiče péče a výchova dětí.

Proces socializace probíhá prostřednictvím různých mechanismů. Nejzásadnějšími mechanismy socializace jsou sociální činnosti, řadíme mezi ně hru, učení a v dospělosti práci. Dále imitace (nápodoba), známe imitaci vědomou a nevědomou. Mezi mechanismy socializace také patří identifikace (ztotožnění), což můžeme chápat jako hlubší formu nápodoby. Nesmíme zapomenout na sugesci, což je nekritické přijímání informací a názorů. A na závěr sociální zpevnování, kde jsou využívány dva základní prostředky – *odměny a tresty*. Prostřednictvím odměn a trestů dochází ke zpevnění žádoucího a k eliminaci nežádoucího chování. (Kot'a J., Trpišovská D., Vacínová M., 2013)

Tomanová Čerget'ová upozorňuje na důležitost vztahové vazby mezi rodiči a dítětem. Je zajímavé, že jednotlivé vzorce připoutání v dospívání a dospělosti se shodují s původními vzorci připoutání, které se vyvinuly už v raném dětství. Vztahové vazby jsou tedy velmi důležité a ovlivňují člověka po celý život.

Představíme si čtyři typy připoutání dítěte k rodičům na základě výzkumné metody „strange situation“ od Marry D. S. Ainsworthové (1982) v porovnání se čtyřmi typy připoutání dospělých ke svým rodičům (Honig, 2002).

- **Bezpečné připoutání** – dítě je ochotné spolupracovat v přítomnosti matky. Je rozrušené v přítomnosti cizích lidí a při nepřítomnosti matky.
Bezpečné připoutání – dotazovaní uvádí koherentní příběhy o vztazích se svými rodiči. Vidí smysl ve vztahu k rodičům a vypráví zážitky z dětství. Své rodiče popisují jako veselé a příjemné lidi.
- **Úzkostlivé / vyhýbající se připoutání** – při nepřítomnosti matky se projevuje mírná úzkost. Po návratu matky se s ní nesnaží navázat kontakt a nedává jí přednost před cizinci.
Odtažené připoutání – jako děti se cítili opuštění, nedostávali dárky, nikdy nebrečeli.
- **Úzkostlivé / vzdorovité připoutání** – Dítě má tendence k většímu rozrušení v nepřítomnosti matky. Po návratu rodiče má velké problémy se znovuobnovením kontaktu. To se projevuje ve formě vzdoru, pláče, křiku a nevěnuje matce pozornost.

Odmítavé připoutání – tázaný jen těžko popisuje vztah se svými rodiči. Nemohou si vybavit příjemné zážitky z dětství. Dětství přikládají minimální význam. Popisují ho jako dobré, že bylo vše v pořádku, ale mohlo to být i lepší.

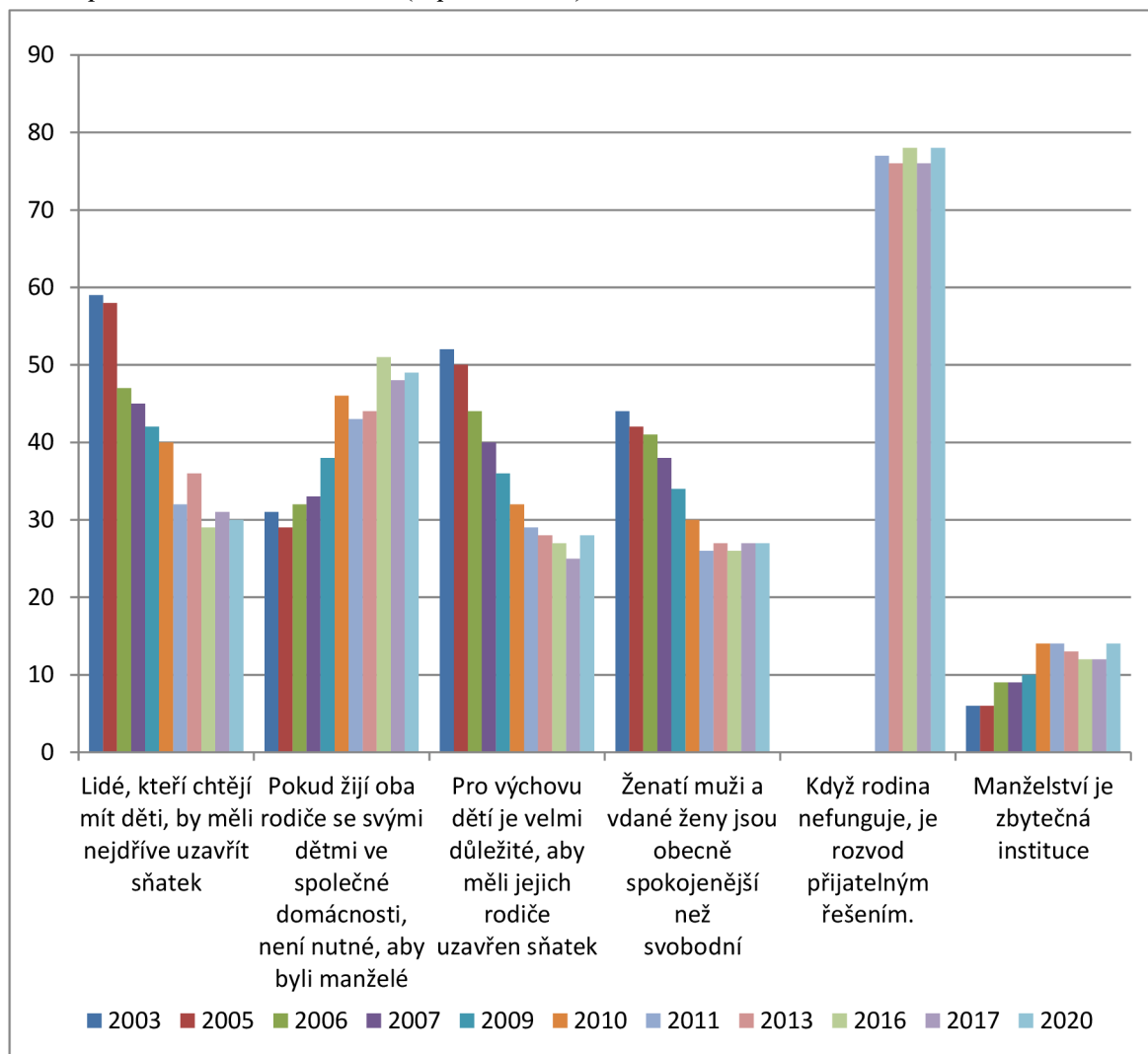
- **Disorganizované / disorientované připoutání** – Dítě je emocionálně chladné, bouchá rukama, tím se dítě snaží vrátit zpět svou nepřítomnou matku.

Nejisté / disorganizované připoutání – Svě dětství popisují zmateně, vypráví o dětských traumatech a opuštění.

Z tohoto porovnání jde znát, že tyto vztahy, které vznikají již v raném dětství, nás ovlivňují celý život. Stále více rodičů přehodnocuje svou výchovu a přemýšlí nad dopady určitých výchovných metod. Názor, že rané vzpomínky formují člověka od kolíčky až po hrob je pro mnoho lidí i odborníků zajímavé téma, kterému se věnuje čím dál více pozornosti. (Tomanová Čerget'ová, 2020)

V posledních desetiletích se dynamicky mění formy rodinného soužití, preference a životní plány. S tím přichází změna v chápání a plnění rodinných funkcí. Razantně se mění význam hodnoty manželství a chápání partnerství. Pro mladou generaci není manželství považováno za příliš důležité, zatímco hodnota rodiny jako taková přetrvává. V dnešní době není manželství považováno za zásadně důležité ve funkci – výchova dětí. Naopak si zachovává roli jistého ekonomického zázemí. Přesto je manželství stále vnímáno jako jedna z hlavních hodnot a životních cílů. Manželství tedy není považováno za zbytečnou instituci, není však nutné jej uzavírat nebo v něm setrvávat, a to ani z důvodu narození dítěte. Také se nadále zvyšuje tolerance k rozvodům a netradičním formám soužití, jako je například stejnopohlavní partnerství nebo rodičovství bez „trvalého“ partnerství. (Kuchařová a kol., 2019)

Graf 1.1 Vývoj názorů na manželství a partnerství v letech 2003-2020 – souhlas s výroky o partnerství a rodičovství (v procentech)

Poznámka: Součet odpovědí „rozhodně souhlasí“ a „souhlasí“.

Zdroj: CVVM (Postoje českých občanů k partnerství, manželství a rodičovství – únor 2020)

Mlčoch (2014) upozorňuje na rostoucí závislost rodiny na státu. Zvyšuje se věk životních startů, věk matek při narození dětí a také je více bezdětných párů. V důsledku posilování individualismu se mění mezigenerační vztahy z hlediska intenzity a obsahu. Snižuje se stabilita partnerských vztahů a oslabují se vztahy v širší rodině, na to poukazuje Možný (2006). Také se snižuje rozsah času, který členové rodiny tráví společně. Tím se zužuje prostor pro rozvíjení partnerských a mezigeneračních vztahů a prostor pro

výchovu dětí. Stále se zvyšující nestabilita rodin je důsledkem i příčinou oslabování rodinných pout.

Velmi důležitými tématy jsou otázky nerovnoprávnosti „tradičních“ genderových rolí, práva dětí, žen, sexuálních menšin, příslušníků různých národností a náboženství. Mezi tyto nové etické otázky také patří etické aspekty asistované reprodukce a náhradního rodičovství.

Dopad na dnešní rodiny mají rovněž technologické změny a rozvoj lékařství, které prodlužuje lidský věk a zvyšuje soběstačnost jednotlivců.

(Kuchařová a kol., 2019)

Bělík, Svoboda a Hoferková uvádí, že dnešní rodiče se potýkají s otázkou nebezpečí ve virtuálním světě pro jejich děti. Toto téma je čerstvé a teprve nedávno se začali projevovat negativa spojená s technologiemi a kyberprostorem. Tato generace rodičů se nachází v těžké situaci. Oni sami jsou aktivními uživateli informačních technologií, avšak nevyrostali s nimi jako jejich potomci. Rodiče jsou často několik kroků pozadu ve znalostech těchto technologií, proto jen těžko mohou předcházet a učit děti, jak se chovat bezpečně v kyberprostoru a jak používat nové technologie. Nedokáží své děti ochránit před nástrahami virtuálního světa. Je to pro všechny nová problematika. Postupem času se budou odhalovat dopady těchto virtuálních nástrah. Děti komunikují se svými vrstevníky většinou přes telefon a necítí se dobře v osobním kontaktu. Objevuje se nová funkce rodiny, kdy musí rodiče chránit a vzdělávat své děti v oblasti technologií a kyberprostoru. (Maturkanič, Tomanová Čerget'ová et al., 2021)

Základní princip moderní rodiny je, že už pouze nevzniká v zájmu rodiny, ale v zájmu partnerů, kteří ho uzavírají. Jsou zde primárně důležité jejich osobní vztahy. Stoupá význam emocionality a láska se stala neodmyslitelným symbolem rodinného soužití. Důsledkem změny vztahů v rodině je intenzivnější a plnější rodinný život. Objevuje se ale větší křehkost manželských vztahů založených na emocionalitě a tím vzniká větší nestabilita rodiny. Důkazem je současná vysoká rozvodovost.

Naše moderní společnost funguje na ekonomických principech, výkonu a zisku. Společenský život je přesunutý do měst.

Moderní rodina na rozdíl od tradiční rodiny funguje jako egalitární a již ne patriarchální. Její život je založen primárně na osobních vztazích. Je zde výrazná individualizace členů rodiny a jejich života. (Mišíková, 2003)

Mynarska, Rieder, Jaschinski a kolektiv (2015) upozorňují na sedm hlavních dimenzí ohrožení dnešních rodin, zpracované v rámci studie 7. rámcového programu EU:

1. Ekonomický nedostatek, chudoba, obavy o budoucnost, nedostačující bydlení.
2. Sociální exkluze, chybějící sociální sítě (přátelé, širší rodina)
3. Stigmatizace, marginalizace, diskriminace ze strany institucí a právních norem (uvedla i česká Národní zpráva o rodině 2004)
4. Nedostatek času, přepracovanost, pracovní přetížení, stres zejména spojený se zaměstnáním.
5. Chybějící stabilita rodiny, riziko rozvodu, obzvláště závažné pro děti – traumatické zážitky, boje mezi rodiči.
6. Zdravotní problémy, především zdravotní postižení.
7. Násilí, alkohol (Kuchařová a kol., 2019)

Rozvod rodičů je proces, který dlouhodobě ovlivňuje životy všech zúčastněných a významně mění vztahy v rodině. Děti z rozvedených rodin popisují menší soudržnost ve vztahu s rodiči, ale i mezi svými sourozenci. Tyto děti hledají oporu mimo rámec jejich primárních rodin. V širší rodině hledají uspokojení z kvalitních rodinných vztahů, které se jim nedostává od rodičů. Děti z rozvedených rodin popisují konflikty s horšími výsledky a nepopisují účinné strategie řešení konfliktů, a to v porovnání s dětmi z nerozvedených rodin. (Uholyevá, 2019)

V dnešní velmi uspěchané době jsou tyto ohrožení častá, každý z nás se v průběhu svého života s tímto jistě setkal. Tato doba je plná možností a rozmanitých příležitostí, ale také se objevují stále nové a stále nebezpečnější životní nástrahy, ve kterých se mnoho mladých lidí často ztrácí. Bez pomoci a směřování z rodiny je pro mladé lidi velmi náročné najít správný směr v životě. S tímto vyvstávají otázky vlastní identity, a to kam směřují. Jaké je tajemství úspěšného a spokojeného života? Jak dosáhnout životního štěstí? Svoboda s sebou přináší větší možnosti, ale také větší zodpovědnost za své činy.

2. Myslím, tedy jsem, a proto chci

Můžeme říci, že každý z nás čas od času přemýšlí nad otázkami týkající se člověka obecně, jeho vlastní identity a smyslu existence. Existuje duchovní svět a život po smrti? Zajímá nás také náš „vznik“ prostřednictvím našich předků a rodičů. S nimi jsou spojeny naše pozitivní nebo negativní zážitky, které nás ovlivňují. Je pro nás stále více důležité znát, z jakých rodových kořenů jsme vyšli. Tyto otázky si člověk klade od doby, kdy je člověk člověkem. (Maturkanič, 2018)

Rodina je v lidském životě stěžejním bodem, od kterého se vše odvíjí. Rodina jako první sociální prostředí se, kterým se skoro každý člověk setkává, pomáhá vytvářet identitu a osobnost lidského jedince. Jedinec je ovlivněn i tím, když v jeho dětství a dospělosti rodina chybí. Na tyto rodinné vlivy navazují další otázky týkající se toho, jak dosáhnou šťastného a spokojeného života, fenoménu láska, jaké jsou naše životní hodnoty a priority, kdo jsme a co vlastně chceme.

Touha po štěstí, vyrovnanosti, radosti, naplnění je vlastní všem lidským bytostem. A jak tedy můžeme chápat pojem „štěstí“? Každý může tento pojem definovat jinak, pro někoho je štěstí spojeno s přítomností milované osoby, pro jiného zážitky z dovolené nebo četba poutavé knihy. Otec a syn Dienerovi (2008) představují body duševního bohatství, které jsou důležitým předpokladem štěstí:

- Životní spokojenost
- Spiritualita a smysluplný život
- Pozitivní postoj a kladné emoce
- Láskyplné mezilidské vztahy
- Zapojení se do aktivit a pracovních činností
- Hodnoty a životní cíle, které vedou k jejich naplnění
- Fyzické a mentální zdraví
- Materiální dostatek pro uspokojení našich potřeb (Slezáčková, 2012)

Každý z nás chce ve svém životě dosáhnout určité osobní pohody a štěstí. S tím také souvisí otázka našich motivací a cílů, bez kterých by naše existence nedávala smysl.

2.1 Motivace a cíle (strategie plánování)

Pokud chceme porozumět jednání lidí, pochopit je pak se přirozeně ptáme, co chtějí, oč jim jde, co je baví, zajímá a těší, nebo čeho se bojí, v co doufají, o čem sní. Tedy jak silně jsou k čemu motivováni. Smékal (2004) uvádí, že motivace „*dá nahlédnout do jádra osobnosti*“. Klíčem k poznání jedince je analýza konfliktu motivů, které ovládají jeho prožívání a jednání. Na tom, jak se tyto konflikty řeší je závislý soulad, harmonie i integrace osobnosti. (Říčan, 2010)

Jiný pohled na motivaci nám předkládá Zemanová (2011), která říká, že hlavní motivací je život samotný. Zaměřuje se na lásku a povzbuzení, které když člověk dává tak se mu jich dostává ještě mnohem více. (Zemanová, 2011)

Obecně můžeme předpokládat, že pokud zkombinujeme vůli, energii a chuť, budeme přirozeně motivováni. To platí o to víc, kdy cítíme reálnou šanci dosažení našeho cíle. V takové případě máme sílu pustit se do akce a překonávat překážky, které před námi vyvstanou. (Dellen, 2012)

Motivace je souhrnné označení pro motivy a jejich působení na člověka. Motiv jako slovo je převzato z latiny, kde *motus* znamená pohyb. Motiv je faktor, který uvádí do pohybu. Může se jednat o pohyb ve fyzickém prostoru nebo o pohyb psychický, pohyb myšlenek, představ rozhodnutí. Motiv je faktor uvádějící do pohybu jakoukoli činnost či faktor.

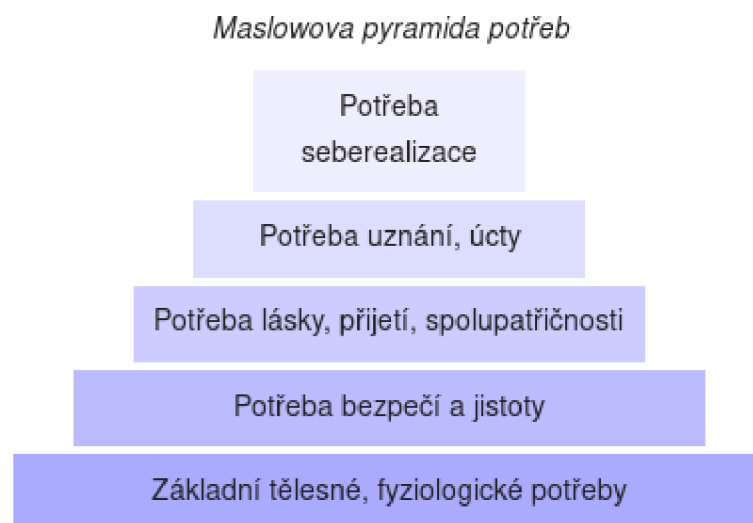
Motivy stavíme na dvou základních představách, které můžeme chápat jako modely:

- Model nedostatku (vakua): vychází z pocitu prázdnoty, která touží po naplnění (například pocitu hladu). Na úrovni příměru mluvíme o lačnosti peněz, žízni po vzdělání, nadýchat se vzduchu svobody.
- Model vybití (přetlaku): zde dochází k uspokojení nikoli po nějakém zaplnění, nýbrž naopak tehdy, kdy ze sebe organismus něco vydá, něčeho se zbaví. Člověk potřebuje vybit svůj vztek, odreagovat se, dítě se potřebuje vydováět.

Po nasycení nebo odreagování jak modelu nedostatku, tak modelu vybití předpokládáme, že dojde ke klidovému stavu rovnováhy, k homeostatickému vyrovnání. V některých případech však homeostatický model selhává. Zkušenost učí, že například touha po penězích a moci je neukojitelná. Zde platí paradox, že „s jídlem roste chuť“ (Říčan, 2010).

Jednou z nejvýznamnějších teorií motivace je Maslowova hierarchie potřeb. Ta říká, že člověk není motivován vnějšími podněty, jako je například odměna nebo trest, ale vnitřním programem. Tyto potřeby jsou uspořádány do určitých souborů, a když je jeden soubor uspokojen dostává se do popředí jiný. Pokud uspokojíme určitou potřebu, přestává nás motivovat. (Adair, 2004)

Obrázek č. 1 – Maslowova pyramida potřeb

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Maslowova_pyramida

Říčan (2010) popisuje Maslowovu hierarchii potřeb podrobněji. Jako základní uvádí biologické potřeby jako je jídlo, pití, kyslík, odpočinek, sexuální vyžití, uvolnění napětí. Následuje potřeba bezpečí, což znamená, potřeba být zajištěn, pohodlí, být v klidu, nemuset mít strach. Další je potřeba přimknutí, potřeba někam patřit, být zapojen, milovat a být milován. Potřeba úcty a respektu, potřeba sebedůvěry, pocitu vlastní hodnoty a

zdatnosti, sebeúcty a respektu druhých. Následuje poznání, potřeba znát a dozvídat se nové věci. Jako další uvádí estetiku, potřebu krásy a harmonie. Předposlední potřebou v hierarchii je seberealizace, potřeba naplnit svůj potenciál, mít smysluplné cíle. A jako poslední je transcendence, spirituální potřeby, kosmická identifikace. (Říčan, 2010)

Maslow říká, že jen málokdo dosáhne motivačního klidu. Platí, že jakmile uspokojíme jednu pohnutku, na jejím místě se okamžitě objeví jiná. Upozorňuje také na to, že pořadí různých motivů a pohnutek není náhodné. Některé pohnutky jsou biologicky naléhavější, a tedy silnější než jiné. Lidské motivy jsou hierarchicky uspořádané podle míry naléhavosti, síly nebo priority. Dáváme tedy přednost té pohnutce, která je z biologického hlediska naléhavější. Po uspokojení základních potřeb jako je například potřeba jíst, pít, potřeba bezpečí, vystoupí do popředí potřeba jako je laskavost, spravedlnost, láska, potřeba komponovat hudbu a nebo potřeba zkrášlovat prostředí, ve kterém žijeme.

(Maslow, 2014)

Motivace nás tedy provází celým našim životem. Od potřeby dýchat až k potřebě lásky, vytváření umění. Naplňování těchto potřeb musí být ale postupné. Nedovedeme si představit, že v situaci, kdy trpíme hladem a žízni myslíme na tvorbu umění nebo jiné vyšší potřeby. K motivům neoddělitelně patří také cíle, můžeme říci, že bez cílů by naše existence nedávala smysl.

Cíle jsou interní prezentace konečného stavu nějakého - budoucího stavu, které řídí naše myšlenky a jednání a dodávají našemu životu význam a smysl (Emmons, 1996, Klinger, 1977).

- Cíle hrají klíčovou organizující roli v našem chování
- V zásadě existují cíle povahy přiblížení se či vyhnutí se
- Cíle mají ohromný vliv na průběh našich emočních a kognitivních procesů
- Reprezentace cíle je přítomna i tehdy, když není realizováno nějaké konkrétní chování směrem k cíli. (Blatný, 2010)

Každý z nás již někdy přemýšlel nad tím, co je smyslem našeho života? Ten je nepochybně ve vlastním žití, ale současně sleduje řadu jiných účelů. Ty mají jak individuální, tak sociální význam. Cílem života je nejen plně žít, ale také uskutečňovat určitá individuální i kolektivní dobra. Jejichž hodnoty jsou určovány kulturním obsahem dané společnosti. S tímto souvisí jedna z pedagogických disciplín zabývající se problematikou cílů a tou je teleologie (telos – z řečtiny cíl, účel). Tato disciplína se zaměřuje na teorii výchovných cílů. Představy o tom, čeho se má výchovou dosáhnout jsou odlišné v závislosti na různých filozofických koncepcích. Například J. J. Rousseau popisuje ideál výchovy jako výsledek přirozeného vývoje. Cíle je třeba hledat ve vlastních zájmech a schopnostech dítěte. Jiné cíle si klade např. komunistická výchova nebo rytířská výchova. Rozdílné cíle výchovy jsou také na základě pohlaví.

(Janiš, Loudová, 2011)

Také výchova v rodině, kde rodiče stanovili vysoké vysoké požadavky na výkon má vliv na motivaci.

2.2 Aspekty výchovně – zkušenostních rozměrů života

Od dětství a po stáří se všichni stále učíme. Netýká se to tedy jen dětí, ale i dospělých a lidí v pozdějším věku. Výchova je mnohostranná, cílevědomá, cílená činnost každého jedince. V pozici vychovatelů, kteří nesou odpovědnost za výchovu, jsou rodiče za své děti, učitel za své žáky, studenty.

„Cílem všech výchovných prostředků je směrodatně harmonické utváření lidské osoby jako takové“ (Maturkanič, 2020, s. 99)

Výchova začíná již v mateřském lůně, tedy početím. Proto můžeme říci, že prvotní výchovný start nového člověka začíná u jeho rodičů. V tomto je rodina nenahraditelná. Proto je velmi důležité, aby byli rodiče dostatečně vyzrálí, vědomi si svého záměru přivést na svět dítě a postarat se o něj.

Psycholožka Diana Baumrind v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století za pomoci svých výzkumů definovala tři způsoby výchovy v rodině. Jsou to autoritářský, autoritativní a tolerantní styl výchovy. Eleanor E. Maccoby a John A. Martin na počátku

osmdesátých let přidali ještě čtvrtý styl výchovy, a to zanedbávající. Vnikl tak model čtyř stylů výchovy. Rodiče, kteří uplatňují autoritářský styl výchovy jsou k dítěti odtažití, nemají zájem o potřeby a rozvoj dítěte. Jsou necitliví, nároční a mají vysoké požadavky. Ve výchově využívají různé tresty a zákazy. Autoritativní styl výchovy můžeme pozorovat u rodičů, kteří akceptují přání dítěte a snaží se mu být oporou. Na dítě však kladou určité požadavky a dohlížejí na jejich splnění. Tito rodiče jsou otevření, s dítětem komunikují a vysvětlují mu proč po něm vyžadují určité výkony. Rodiče, kteří jsou k dítěti vřelí a nic po něm nepožadují uplatňují tolerantní výchovný styl. Děti nemají žádná pravidla ani mantinely. Dítě netrestají a staví se spíše do role přátel než autority. Posledním stylem je styl zanedbávající. Rodiče jsou v tomto případě k dítěti lhostejní a upřednostňují své zájmy. Neprojevují city a nemají žádné požadavky. (Benson, 2009)

Expert na rodinnou výchovu Juraj Sedláček uvádí několik předpokladů k výchově, které musí mít ten, kdo je výchovou pověřen. Zprvė zdůrazňuje, že člověk, který se věnuje výchově, si musí být vědom toho, že výchova je postupný proces zrání, který má své stupně. Výchova je dlouhotrvající proces, proto je důležitá hlavně trpělivost. Druhým důležitým předpokladem je vědomí toho, že výchova je individuální vztah k subjektu. Nesmí se k ní tedy přistupovat pouze jako k nějakému dobře promyšlenému a dokonalému postupu.

Cílevědomá výchova, která má velkou naději na úspěch by měla probíhat v prostředí rodičovské lásky. Prarodiče a někdy i nejbližší příbuzní tuto výchovu doplňují. Dále se pak tyto role přesouvají do různých výchovných institucí, jako jsou mateřské školky, základní školy a další. Každé období člověka vyžaduje jiná výchovná specifika. Dověšení zákonné dospělosti (18 let) však nemůžeme říci, že jsme zcela dospělí jedinci. Nikdy nemůžeme říci, že jsme se svou výchovou a vzděláním zcela spokojeni. Celý život se permanentně vzděláváme a tento proces končí až posledním výdechem na tomto světě.

(Maturkanič, 2020)

V současné době je nevyhnutelné a obecně respektované převzetí velké části výchovně socializační funkce rodiny společenskými institucemi. Je to velmi citlivá oblast, kde musíme hledat vzájemnou efektivní spolupráci a podporu mezi rodinou a společností. Škola musí řešit mnoho problémů s uspokojením nejednotných požadavků a očekávání

státu, společnosti, rodičů i žáků. V rodinné výchově také často dochází k různým nedostatkům. Posláním škol je přispívat k nápravě těchto nedostatků, které jsou bez odborné pomoci jen těžko řešitelné. Na druhé straně je zásadní respektovat práva dětí a zodpovědnost rodičů za jejich výchovu. Definice rodičovské odpovědnosti (zákon č. 89/2012 Sb.), zahrnuje kromě jiného hlavně péči o citový a mravní vývoj dítěte. (Kuchařová a kol., 2019)

Pravá a účinná výchova je jen tehdy, pokud každý sám vědomě převezmeme odpovědnost za vlastní výchovu a budeme ji rozvíjet. Je důležité uvědomit si, že každá výchova je v podstatě „sebevýchova“. Musíme být přesvědčeni, že jsme současně cílem a zároveň počátkem výchovy. (Maturkanč, 2020)

Sebevýchova je soustavná práce na zdokonalování vlastní osobnosti podle cílů, které vytýčujeme. Dosažením této schopnosti, by mělo být konečným cílem výchovy. Sebevýchova je důležitá pro zkvalitnění svého vlastního jednání, ale hlavně k zachování duševního zdraví. Zájem o sebevýchovu začíná v období puberty, kdy se začínáme zamýšlet nad vlastním životem a nad svými životními cíli. Výchozím bodem pro sebevýchovu je sebepoznání a sebehodnocení. Je to schopnost dívat se na sebe jakoby zevnějšku, očima druhých a porovnávat své jednání s činnostmi ostatních.

(Janiš, Loudová, 2011)

„Existence člověka prožívána s vědomím neustálé bdělosti, tj. připravenosti, je tím nejlepším možným způsobem, jak žít ve světle zorného úhlu správně vychovaného člověka.“ (Maturkanič, 2020, s.101)

Za významný determinující faktor při utváření, rozvíjení a ovlivňování prosociální orientace dítěte lze považovat především rodinné prostředí. Výchovné přístupy rodičů zásadně ovlivňují prosociální orientaci dítěte. Za neúčinnější formy pozitivního výchovného působení v regulaci prosociálního chování lze považovat emocionálně pozitivní, starostlivé a pomáhající chování rodičů, kteří si stojí za svými disciplinárními opatřeními a stanovují jasná výchovná pravidla a požadavky. Jako neoptimálnější se tedy jeví demokratický výchovný styl, ve kterém vychovatel působí především příkladem.

Neudílí mnoho příkazů a podporuje iniciativu dítěte. Rodiče tímto partnerským přístupem vyjadřují dítěti důvěru, že udělá to nejlepší, co může. (Kaňková, 2007)

Marvin Marshall řeší ve své knize pozitivní přístupy k výchově a rodičovství. Velmi zajímavou myšlenkou je, že rodič musí dávat dítěti a dospívajícímu vždy možnost volby. To ho přirozeně učí zodpovědnosti a současně tak buduje dítěti sebevědomí. Mladý člověk není pasivním příjemcem svého osudu nýbrž aktivním tvůrcem svého života. (Marshall, 2010)

„Choice ends when life ends“ (Marshall, 2010, s.35)

Kocak a spol. ve své studii zaměřené na vliv rodiny, na rozhodování mladých lidí o jejich budoucím zaměstnání a s tím spojeného celkového životního štěstí. Uvádějí, že je tento vliv velmi důležitý. Rozhodnutí studentů, jakou profesi, a tedy i jaký druh následného studia zvolí je zásadní pro kvalitu jejich budoucího života. V dnešní moderní společnosti je kariéra poměrně velkou částí našich životů, a proto přímo ovlivňuje pocity našeho životního štěstí. Tyto rozhodnutí vyvolávají velký stres, proto studenti potřebují podporu jak ze strany rodiny, tak i školy.

Bylo zjištěno, že správný výběr studia, a tedy i následné profese je velmi ovlivněno rodinným zázemím, vzděláním rodičů a také vzdělávacím zařízením, které mladí lidé navštěvují. Velmi zajímavým poznatkem je také to, že studenti, kteří již měli nějaké pracovní zkušenosti, tak se dokázali mnohem lépe a správněji rozhodnout pro následující studijní zaměření a budoucí kariéru.

Správný výběr studia, a tedy příprava na budoucí zaměstnání má mnoho faktorů. Ještě středoškolští studenti většinou nedokáží správně identifikovat své vlohy, talenty, ale také hlavně své slabé stránky. To může vést k tomu, že později zvolí povolání nebo kariéru, která pro ně není vhodná. Toto rozhodnutí pak negativně ovlivní jejich úroveň štěstí a životní spokojenost. Proto je pro mladé lidi dobré rodinné a školní zázemí velmi důležité. (Kocak a spol. 2021)

V této části si také představíme stav optimálního prožívání (optimal experience) pro který Mike Csikszentmihalyi navrhnul termín flow. Těch nejlepších výkonů ve všech

oblastech života dosahujeme právě tehdy, když s uritou aktivitou, na níž se plně soustředíme, doslova splyneme a jsme jí zcela pohlceni. Při ponoření se do procesu nějaké lidské činnosti – od sportu přes umění, povolání i studium, dosahujeme výborných výkonů právě, pokud se dostaneme do stavu flow. V tu chvíli nevnímáme hlad, nepohodlí ani únavu a neprojevujeme zájem o cokoli jiného. Každý z nás tento pocit jistě už zažil.

Prožitek flow je obvykle provázen pocitem hlubokého uspokojení a radosti. Cítíme, že řídíme své činy a jsme pány vlastního osudu. Pocit flow vede k větší tvořivosti, posiluje sebevědomí a napomáhá rozvíjet naše schopnosti.

Csikszentmihalyi (1996) uvádí těchto základních osm prvků, kdy vzniká stav plynutí flow:

1. Činnost nebo úkol musí být dostatečně náročný ale přesto splnitelný.
2. Je potřeba schopnost intenzivního soustředění na činnost.
3. Daná aktivita nebo úkol musí mít jasně stanovené cíle.
4. V průběhu realizace činnosti dostáváme okamžitou zpětnou vazbu o míře své úspěšnosti.
5. I když tuto činnost vykonáváme s plným zaujetím, necítíme přitom zvláštní námahu. V soustředěné mysli nejsou starosti a frustrace všedního života.
6. Radostné prožitky dodávají pocity kontroly nad situací.
7. Vytrácí se vědomí vlastního já, při splynutí s činností zapomínáme na sebe, ale přesto se pocit vlastního já více vynořuje po skončení zážitku flow.
8. V průběhu dané činnosti dochází ke změněnému vnímání času. Čas se jakoby zrychluje. (Slezáčková, 2012)

Pokud chceme zvýšit četnost a délku prožitku flow v běžném životě, musíme být na své aktivity plně a vědomě soustředěni. Ať už vaříme oběd, píšeme seminární práci nebo řídíme auto, soustředíme se plně na to, co právě děláme. Musíme zaměřit pozornost na přítomný okamžik.

Výstižně to vyjádřil již na sklonku 19. Století William James, otec vědecké psychologie:

„Moji zkušenost tvoří to, čemu věnuji svoji pozornost“ (Slezáčková, 2012, s. 62)

Velkým darem je žít moudře a ne-jen přežívat a mrhat časem. Velice záleží na tom, jak je člověk vychován a v jakém prostředí žije. To ovlivňuje do značné míry jeho život. (Maturkanič, 2018)

2.3 Plody „zralého“ věku

Po celý život, ale obzvláště ve stáří je velmi důležité, aby byl člověk schopen sebereflexe, poznání, že věci, které kdysi zvládali bez jakýchkoli problémů, se jim v pozdějším věku už tolik nedaří, anebo je dokonce již nezvládnou. Toto tvrzení Maturkanič shrnuje takto:

„Život je veliký, nezasloužený dar, jež jsme dostali prostřednictvím našich rodičů. Když jsme ho tedy dostali, a s ním i patřičnou výchovu, je důležité, abychom ji co nejlepším způsobem zdokonalovali v pěstování pozitivních vlastností (cností) a už ve zralém věku se připravovali na období tzv. třetího věku.“ (Maturkanič, 2020, s.101)

Rozpoznáním a podporou silných stránek osobnosti člověka a orientací na kladné aspekty jeho života lze podpořit schopnost zvládnání obtížných situací a tím zvýšit míru prožívaného štěstí a životní úspěšnost. Všichni chceme být v životě šťastní a každý se snažíme dělat vše proto, aby se nám dařilo a byli jsme spokojeni. Všem lidem je vlastní touha po štěstí – klidu, vyrovnanosti, radosti a naplnění. (Slezáčková, 2012)

Pojem štěstí pro každého znamená něco jiného. Pro někoho je spojeno s přítomností milované osoby, pro jiného se zážitky z vydařené dovolené a pro dalšího s prožitky klidu. Štěstí je tedy velmi těžce uchopitelné, přesto ho každý známe.

Mnoho výzkumů na téma lidského štěstí nám ukazuje, že se míra depresivity každým rokem zvyšuje. Například ve Velké Británii se v roce 1957 považovalo za velmi šťastné 52 % lidí, ale v roce 2005 to bylo už jen 36%. To i přesto, že se bohatství Britů ztrojnásobilo. Ukazuje se tedy, že rychlý ekonomický rozvoj šťastnému životu příliš nepomáhá. Ani u nás hospodářský růst přímo neodpovídá adekvátnímu nárůstu životní spokojenosti obyvatel. Máme dobrou zdravotní péči, více možností studia a pracovního

uplatnění, můžeme cestovat, a přesto nejsou lidé spokojeni. Musíme si tedy položit otázku: proč, když žijeme v rozvinuté a bohaté společnosti, nejsme šťastnější?

Odpovědi seniorů na otázku, jaký život pokládají za kvalitní. Ve většině byly odpovědi podobné. Za nejdůležitější je pokládáno zdraví, dobré vztahy s rodinou a přáteli a příjemné prostředí, ve kterém žijí.

„Kvalita života je hlavně zdraví, aby byl člověk zdravý, aby žil tak nějak užitečně. Abych měla někoho blízkého na popovídání si. Hlavní kvalita je rodina.“ (paní J. R., 78let)
(Slezáčková, 2012, s.23)

Řada zahraničních výzkumů ukazují, že lidé žijící v manželství jsou téměř univerzálně zdravější a šťastnější než rozvedení, ovdovělí nebo svobodní. V českém případě se ukázalo, že vdané ženy a ženatí muži se zdravější necítí, trpí však méně často depresivními symptomy. Psychické zdraví bylo jedinou oblastí, kde jsme rozdíl podle rodinného stavu zachytili. Samozřejmě záleží na tom, jaké jsou v rodině vztahy a jak spolu partneři vychází. V případě nefungujícího manželství tyto výhody v lepším psychickém zdraví nejsou. Celá tato problematika je individuální a velmi těžko uchopitelná. (Hamplová, 2014)

Musíme zde zmínit ještě dva důležité pojmy a těmi jsou: osobní pohoda (well-being) a kvalita života (quality of life).

Vědecké zkoumání kvality života o ní uvažuje, jako o složitém vícedimenzionálním fenoménu, který má svůj rozměr biologický, psychologický, sociální, ekonomický, kulturní i etický. Kvalitu života můžeme definovat různě. Například podle Světové zdravotnické organizace WHO (WHOQOL Group, 1995) je kvalita života definována jako to, jak člověk vidí svou pozici v životě a to v kontextu své kultury a hodnotového systému s přihlédnutím k jeho cílům, očekáváním a normám. Tato organizace rozeznává tyto základních aspekty kvality života: fyzickou stránku a úroveň samostatnosti (posouzení míry únavy, bolesti, mobilita, schopnost pracovat), psychické zdraví a duchovní oblast (sebepojetí a sebehodnocení poměr negativního a pozitivního prožívání,

myšlení, paměť, víra, spiritualita), sociální vztahy (osobní vztahy, intimní soužití) a životní prostředí (finanční zdroje, zdravotní a sociální péče, podmínky domácího prostředí, ale i klimatické podmínky, míra znečištění). Na kvalitu života můžeme nahlížet jak z hlediska subjektivního, tak i objektivního. Objektivní dimenze kvality života odpovídají životním podmínkám daného člověka, jako je jeho zdravotní stav a socioekonomický status. Zatímco subjektivní stránku tvoří jeho osobní povaha a životní spokojenost. Pro posouzení kvality života je proto důležité znát jeho hodnotový systém a očekávání.

Druhým důležitým pojmem je osobní pohoda. Podle Světové zdravotnické organizace (WHOQOL Group, 1995) je chápána jako významná složka a ukazatel kvality života. V současné době známe dva základní přístupy, které se uplatňují při studiu osobní pohody. Je to hédonický přístup, který je orientován spíše na přímé a radostné stránky života. Druhým přístupem je eudaimonický, který nachází své kořeny již u Aristotela. Tento přístup vyzdvihuje význam osobního rozvoje, seberealizace a konání dobrých skutků.

Carol D. Ryffová a Burton Singer (2002) předkládají těchto šest základních dimenzí, které podporují duševní pohodu:

- 1. Sebepřijetí** – je důležité mít pozitivní postoj sám k sobě, znalost sebe sama a přijetí všech svých stránek, nejen ale těch dobrých, musíme přijmout i naše nežádoucí vlastnosti a také je potřebné srozumění s vlastní minulostí
- 2. Osobní rozvoj** – je to pocit nepřetržitého růstu a rozvoje, otevřenost novým zkušenostem, realizace vlastního potenciálu, schopnost vidět ve svém chování změny k lepšímu.
- 3. Smysl života** – základem je pocit smysluplnosti současného i dřívějšího života, důležitá je schopnost klást si životní cíle a uvažovat o smyslu a účelu života.
- 4. Zvládání prostředí** – je to pocit kompetence a zvládnutelnosti svého prostředí. Člověk musí mít přehled o tom, co se kolem něho děje a musí umět efektivně využívat příležitostí, které se mu nabízí. Také je důležitá schopnost zvolit či vytvořit si prostředí vhodné pro uspokojení svých potřeb a dosažení hodnot.

5. **Autonomie** – pod tímto si představujeme nezávislost a sebeurčení, schopnost odolávat sociálním tlakům a zachovat si svůj způsob myšlení a jednání. Je také důležité udržet si nezávislost na posuzování druhých.
6. **Pozitivní vztahy s druhými lidmi** – poslední dimenzí jsou vřelé, uspokojující a důvěrné vztahy s druhými lidmi, zájem o blaho druhých, schopnost empatie, intimity a vzájemnosti ve vztazích.

Nad těmito dimenzemi uvažujeme nejen jako o složkách duševní pohody, ale jsou to také její významné zdroje. (Slezáčková 2012)

Jedinečná studie, která se snaží přinést odpověď na otázku, co nám v průběhu životní dráhy přináší štěstí a spokojenost, je tzv. Harvardská studie vývoje v dospělosti (Harvard Study of Adult Development), známá jako Grantova studie. Jedná se o dlouhodobý psychologický výzkum, v něm je od třicátých let 20. století sledováno více jak osm set žen a mužů. Vedoucím a hlavním představitelem tohoto projektu je významný psycholog G. Vaillant. Přesto, že studie stále probíhá, jsou již známy průběžné výsledky. Klíčová otázka, kterou si Vaillant položil, zní: Co přispívá ke spokojenému stáří?

Těchto sedm faktorů, které predikují zdravé stárnutí Vaillant formuloval na základě svých výsledků: schopnost zralé adaptace, vzdělání, stabilní partnerský vztah, nekouření, umírněná spotřeba alkoholu, dostatečný fyzický pohyb a přiměřená tělesná hmotnost.

Co je tedy klíčovou podmínkou abychom se dožili šťastného stáří? Co G. Vaillant pokládá za nejvýznamnější zjištění vyplývající z celé Grantovy studie, odpovídá:

„To, že co je v životě skutečně nejdůležitější, jsou vztahy s druhými lidmi. Důležité je pracovat, bavit se a milovat. Ale láska je nejdůležitější. Štěstí je láska.“

(Slezáčková, 2012, dle rozhovoru s G. Vaillantem 2009)

3. Kvantitativní výzkum

V kvalitativní části této práce se budeme zabývat vlivem rodiny na osobnost člověka, a jaký má toto celoživotní působení dopad na jeho společenskou úspěšnost. Jak dalece nás rodina determinuje v našem životě. Do jaké míry ovlivňuje náš úspěch ve vztazích, profesi a celkovém prožívání našeho života. Jak nám výchova a převzaté modely z rodiny předurčují naši životní cestu.

Pomocí anonymních dotazníků se pokusím získat povědomí o míře vlivu prožitého dětství na nynější spokojenost a tím podle mě i úspěšnost v životě dospělého jedince. Zda má nějaký vliv vztah k matce či otci a celkové vnímání dětství na jejich život. Zda se projeví dětství vnímané jako špatné tím, že jedinec je ve svém životě méně úspěšný, a naopak dobré dětství se projeví v celkové úspěšnosti člověka. Také mě zajímalo, zda se vliv rodiny s postupem věku vytrácí nebo tato skutečnost není omezena věkem. Velkou otázkou pro mě bylo, zda se dětství nějak projevuje v budoucí sociální úspěšnosti. Zda má nějakou souvislost prožité dětství na jejich osobní nebo profesní úspěšnost a na prožívání života. Funkční, nefunkční, zdravé a nezdravé. Život šťastný, nebo nešťastný. Otázkou tedy bude, jak respondenti vnímali své dětství, vztahy s rodiči a jak nyní prožívají svůj život. Zda se v odpovědích na dotazník objeví nějaké návaznosti, které podpoří myšlenku toho, že rodina nám do jisté míry předurčuje, jaký bude náš budoucí život.

3.1 Formulace problému

Pomocí anonymních dotazníků jsem se snažila získat povědomí o míře vlivu prožitého dětství na nynější spokojenost a tím podle mě i úspěšnost v životě dospělého jedince. Zda má nějaký vliv vztah k matce či otci a celkové vnímání dětství na jejich život. Zda se projeví dětství vnímané jako špatné tím, že jedinec je ve svém životě méně úspěšný, a naopak dobré dětství se projeví v celkové úspěšnosti člověka. Také mě zajímalo, zda tato otázka s postupem věku mizí nebo tato skutečnost není omezena věkem. Velkou otázkou pro mě bylo, zda se toto všechno nějak projevuje v jejich sociální úspěšnosti. Jestli má nějakou souvislost prožité dětství na jejich osobní nebo profesní úspěšnost a na prožívání života. Funkční nefunkční zdravé a nezdravé. Život šťastný, nebo nešťastný. Jak moc je pro dotazované rodina důležitá

3.2 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Cílem této bakalářské práce je zjistit odpovědi na výzkumné otázky týkající se vlivu rodiny na sociální úspěšnost lidského jedince. Nakolik nás rodina ovlivňuje a jak moc je pro nás v životě důležitá. Otázkou je na kolik nás rodina ovlivňuje a předurčuje ke společenské úspěšnosti nebo neúspěšnosti.

Obecné hypotézy

- Problematické, neharmonické a dysfunkční dětství vede k budoucí profesní i osobní neúspěšnosti dospělého jedince.
- Harmonické dětství vede k budoucí profesní i osobní úspěšnosti dospělého jedince.

Lidé, kteří vyrůstali ve funkční rodině jsou v životě úspěšnější než lidé, kteří vyrůstali v dysfunkční rodině.

Obsahové a vnější proměnné

Obsahové proměnné:

- Osobní a profesní neúspěšnost – závislá proměnná
- Osobní a profesní úspěšnost – závislá proměnná
- Pocit šťastného života – závislá proměnná
- Pocit nešťastného života – závislá proměnná

- Harmonické dětství ve funkční rodině – nezávislá proměnná
- Problematické dětství v dysfunkční rodině – nezávislá proměnná
- Dobrý vztah s rodiči – nezávislá proměnná
- Špatný vztah s rodiči – nezávislá proměnná

Vnější proměnné:

- Vnější proměnná může být v tomto případě například neuvedení pravdivých odpovědí respondentů z důvodu toho, že dotazník je na osobní, citlivé téma.
- Také zde může hrát roli velký věkový rozdíl, který je mezi respondenty. Nejstarší a nejmladší respondenti vyrůstali v poměrně dost odlišné době a společnosti.

Pracovní hypotézy:

- Lidé, kteří prožili problematické nebo špatné dětství nebudou v dospělosti úspěšní v osobním ani profesním životě.
- Lidé, kteří nemají dobrý vztah s rodiči, nemůžou být úspěšní ve svém osobním a profesním životě.
- Lidé, kteří neprožili harmonické dětství, nemůžou být ve svém životě šťastní.

- Ať dobré nebo špatné rodinné modely se u dospělého jedince opakují a předávají se z generace na generaci.

Výzkumné otázky:

- **Jaký má vliv rodina na budoucí úspěšnost v profesním životě lidského jedince?**
- **Jaký má vliv rodina na budoucí úspěšnost v osobním životě lidského jedince?**
- **Jaký má rodina vliv na šťastné prožívání života lidského jedince?**
- **Předávají se podobné hodnoty a způsob života z generace na generaci?**

3.3 Zkoumaný vzorek

Pro výzkum byl vybrán náhodný vzorek respondentů s velkým věkovým rozptylem. Velký věkový rozptyl nám pomůže získat informace od všech věkových kategorií a tak nebudeme v dotazníku omezeni pouze na názory jen jedné věkové skupiny. Vyplnit dotazník mohli muži a ženy ve věku od mladé dospělosti (20-35 let), střední dospělosti (36-50 let), zralé dospělosti (51-65 let) až stáří (66 let a více). Dotazník byl zaměřen pouze na dospělé jedince, kteří se mohou objektivně vyjádřit k otázkám ohledně prožití svého dětství a pocitech ze svého nynějšího života. Proto byla věková hranice stanovena od 20 let věku, tedy od mladé dospělosti. Výběr respondentů byl náhodný a nebyl omezen, pohlavím, lokalitou bydliště, typem rodiny, z které pochází, dosaženým vzděláním, společenskou vrstvou ani určitým zaměstnáním dotazovaných. Téma vlivu rodiny se týká opravdu každého, proto neměl výběr respondentů žádné omezení a pravidla.

3.4 Metoda zpracování výzkumné části

Pro naše potřeby jsme využili kvantitativní výzkum, který je realizovaný ve velkých vzorcích respondentů. Dokážeme tak získat mnoho dat za poměrně krátký časový úsek. S ohledem na dnešní dobu a nedávné vládní restrikce využijeme anonymní online dotazník, který bude pro naše účely nejvhodnějším způsobem sběru dat. Dotazování bude zaměřeno na dospělé jedince, na jejich vztahy v rodině, jejich dětství a dospívání. Budeme se ptát na jejich osobní i profesní život. Budeme se také ptát na jejich životní priority a cíle. Dále nás bude zajímat vztah dotazovaných sami k sobě a jejich životní hodnoty.

Pro další sběr dat využijeme online dotazníky, které respondenti vyplňují sami – CAWI. Tedy osoby vyplňují dotazník sami, na počítači, nebo mobilním či jiném zařízení připojeném na internet bez asistence tazatele. Vzorek respondentů je náhodný a tím i rozmanitý. Vzorek není omezen geografickými, demografickými, socioekonomickými, etnografickými, behaviorálními kritérii. Omezení není ani profesní ani socioekonomické. Generační omezení bude pouze pro nedospělé jedince, dotazník mohou vyplnit lidé od 20 let věku, a výše již bez omezení. Dotazování je zaměřeno na vliv rodiny na lidského jedince a jeho sociální úspěšnost.

Dotazník je strukturovaný v elektronické podobě – CAWI. Dotazník byl vytvořen na platformě Survio ([survio.com](https://www.survio.com)), která umožňuje vytvořit online dotazník a pomocí internetového odkazu ho můžeme sdílet mezi respondenty.

Dotazník byl tvořen dvaceti otázkami zaměřených na rodinu, vztahy a životní preference:

- 1) Pohlaví
- 2) Věk
- 3) Nejvyšší dosažené vzdělání
- 4) Rodinný stav
- 5) Jsou/byli moji rodiče rozvedení?
- 6) Kolik mám dětí?
- 7) Jak bych popsal/a své dětství?

- 8) Jak bych co nejlépe popsal/a atmosféru v rodině v mém dětství a dospívání?
- 9) Jak moc je pro vás rodina důležitá?
- 10) Jak vycházím/vycházel jsem se svou matkou?
- 11) Jak vycházím/vycházel jsem se svým otcem?
- 12) Jak hodnotím své dospívání – pubertu?
- 13) Jak hodnotím svůj osobní život?
- 14) Jak hodnotím svůj profesní život?
- 15) Jak hodnotím svůj partnerský vztah nebo pokud nyní partnera nemám, jak hodnotím své minulé vztahy?
- 16) Řekl/a bych, že jsem ve svém životě?
- 17) Jak bych co nejlépe popsal/a vztah sám k sobě?
- 18) Vidíš ve svém životě nějaké podobnosti s životem tvých rodičů?
- 19) Co je pro mě v životě nejdůležitější?
- 20) Co je pro mě smyslem života?

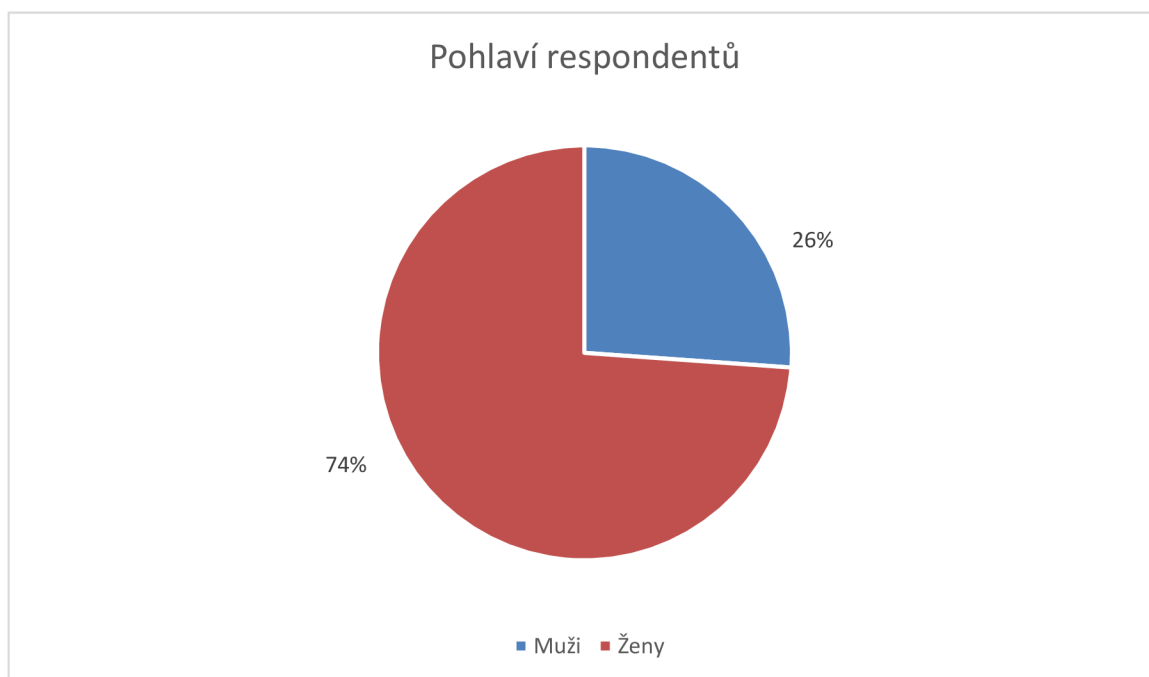
Dotazník jsem za pomoci internetového odkazu sdílela na sociální síti Facebook a následně ho lidé sdíleli dál. Jako další způsob hledání respondentů jsem zvolila aplikaci WhatsApp a email, přes které jsem sdílela odkaz pro vyplnění dotazníku.

Před vyplněním dotazníku byli všichni respondenti písemně informováni o tom, že dotazník je anonymní a byl zde také vysvětlen jeho účel a budoucí využití. Nechybělo ani poděkování.

3.5 Vyhodnocení dotazníku

S vyhodnocením online dotazníku nám pomohla platforma Survio, která ukládala a třídila data hned po vyplnění respondenty. Každá otázka byla vyhodnocena v procentech a počtech odpovědí účastníků. Vše bylo také znázorněno za pomoci koláčových, sloupcových a pruhových grafů. Pro grafické znázornění odpovědí na otázku 1 až 6 byl použit koláčový graf. Otázka 7, 8, 19, 20 byla graficky znázorněna pruhovým grafem a pro otázky číslo: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 byl použit sloupcový graf. Počet respondentů, kteří vyplnili dotazník je 112 osob.

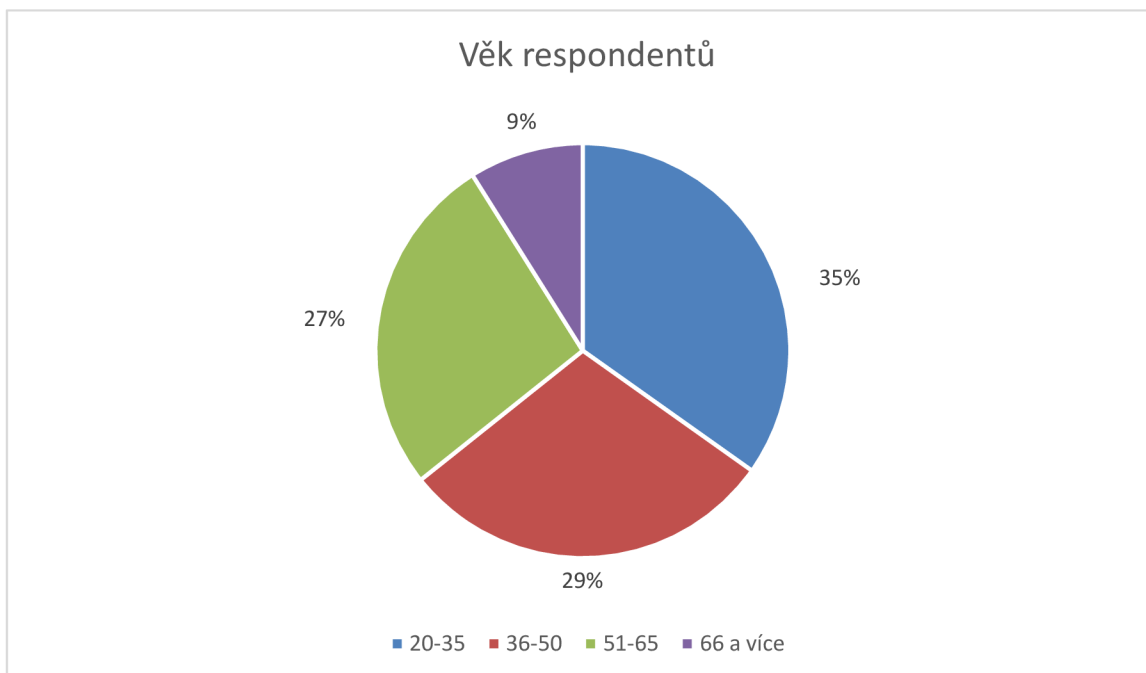
Rozbor otázky č. 1: Pohlaví

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Z celkového počtu 112 respondentů dotazník vyplnilo 83 žen a 29 mužů. Při hledání respondentů bylo jednodušší s dotazníkem oslovit ženy. Projevovaly se o mnoho víc aktivněji než muži. Téma rodina je také více zajímavé než mužům. Dotazníky jsou tedy poměrně nerovnoměrně vyplněny z 74 % ženami a 26 % muži.

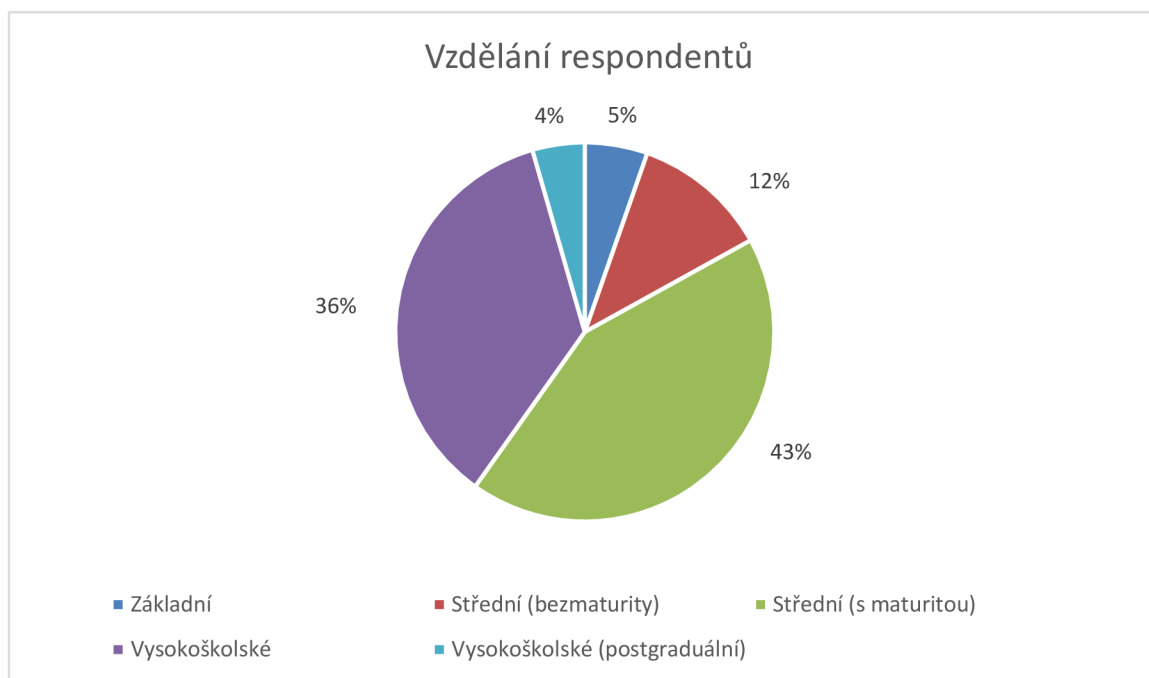
Rozbor otázky č. 2: Věk

Graf č. 2: Věk respondentů

Věková kategorie byla zvolena od dvaceti do šedesáti a více let. Tento široký věkový rozptyl nám umožní nahlížet na odpovědi z širšího pohledu všech věkových skupin v různých životních obdobích. Respondenti se tedy měli zařadit do jedné ze čtyř kategorií: 20-35, 36-50, 51-65 a 66 a více let. Dotazník vyplnilo 39 respondentů ve věku 20 až 35 let. To je celkem 35 % ze všech dotazovaných. Ve věku 36 až 50 vyplnilo dotazník 33 respondentů to je 29 %. Věk 51 až 65 byl zastoupen v počtu 30 respondentů tedy 27 %. Nejméně respondentů bylo ve věku 66 a více. V této skupině dotazník vyplnilo 10 respondentů, pouze 9 % z celkového počtu dotazovaných. Způsob získávání dat pomocí elektronického dotazníku nebylo pro tuto věkovou kategorii příliš vhodné. Věk je ve zbylých kategoriích poměrně rovnoměrně rozložen.

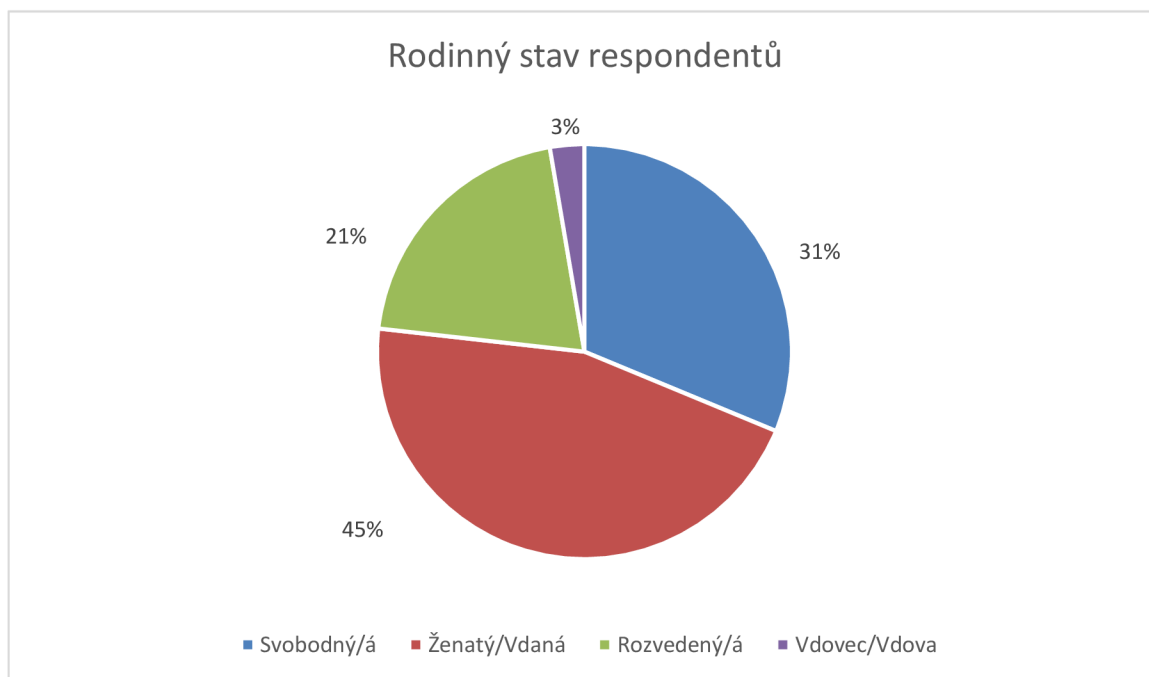
Rozbor otázky č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

V otázce nejvyšší dosažené vzdělání se měli respondenti zařadit do jedné z těchto možností: základní vzdělání, střední (bez maturity), střední (s maturitou), vysokoškolské, vysokoškolské (postgraduální). Většina respondentů byla středoškolsky vzdělaná s maturitou - 48 lidí (43 %). Dále bylo 40 lidí (36 %) vysokoškolsky vzdělaných. Střední školu bez maturity vystudovalo 13 lidí (12 %). Posledních devět procent se rozdělilo mezi 6 osob (5 %) se základní vzděláním a 5 osob (4 %) s vysokoškolským postgraduálním vzděláním z celkových 112 respondentů. V otázce Nejvyššího dosaženého vzdělání převládají lidé se střední školou s maturitou a vysokou školou.

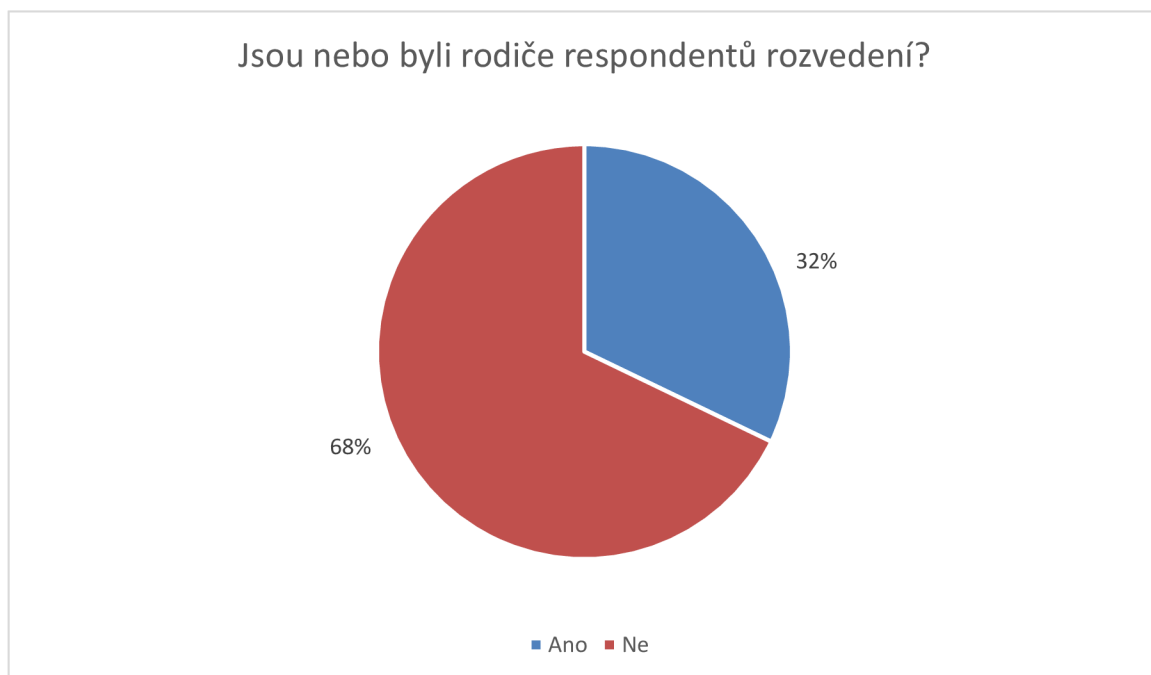
Rozbor otázky č. 4: Rodinný stav

Graf č. 4: Rodinný stav respondentů

Čtvrtou uzavřenou otázkou byl rodinný stav respondentů. Respondenti vybírali z odpovědí – svobodný/á, ženatý/vdaná, rozvedený/á, vdovec/vdova. V tomto případě převládá odpověď ženatý/vdaná, kterou zaškrtnulo 51 (45 %) osob. Dále následovali svobodní respondenti v počtu 35 lidí (31 %). Z celkového počtu 112 lidí bylo 23 (21 %) rozvedených a 3 (3 %) vdovec nebo vdova.

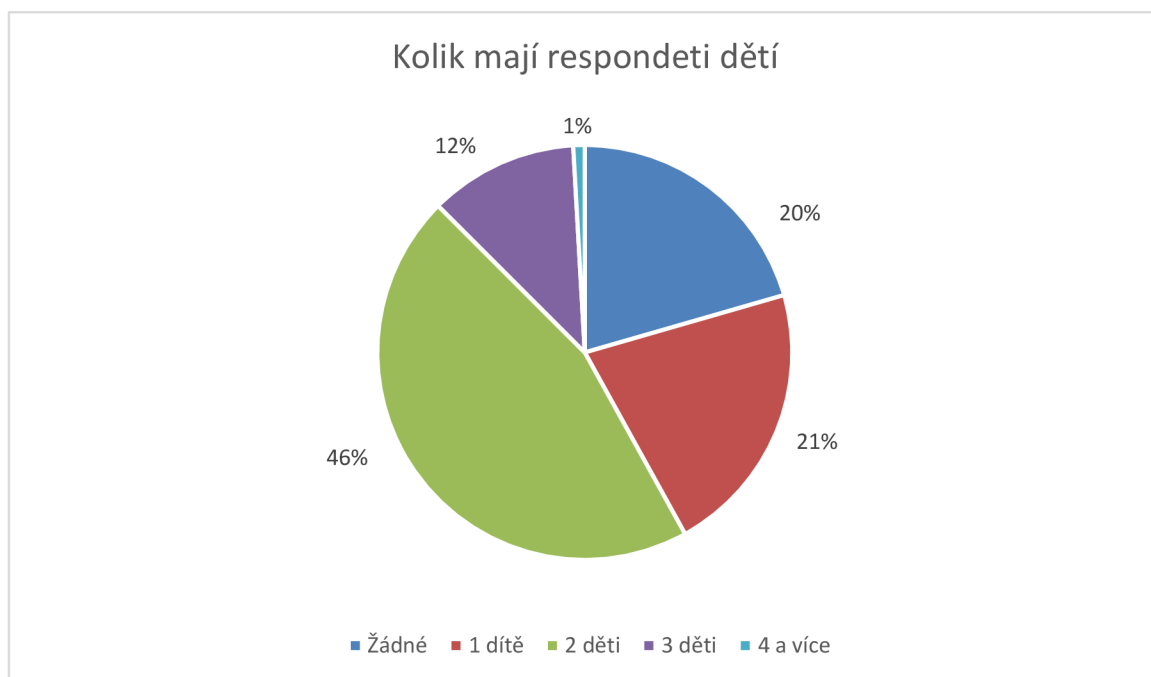
Rozbor otázka č. 5: Jsou nebo byli moji rodiče rozvedení?

Graf č. 5: Jsou nebo byli rodiče respondentů rozvedení?

V otázce číslo pět jsme zjišťovali, zda jsou rodiče respondentů rozvedení. Otázka byla uzavřená a výběr byl z odpovědi ano a ne. Více než polovina lidí zaškrtnula odpověď „ne“, to je 76 lidí (68 %), tedy, že jejich rodiče nejsou nebo nebyli rozvedení. Zbýlých 36 osob (32 %) pochází z rozvedených rodin.

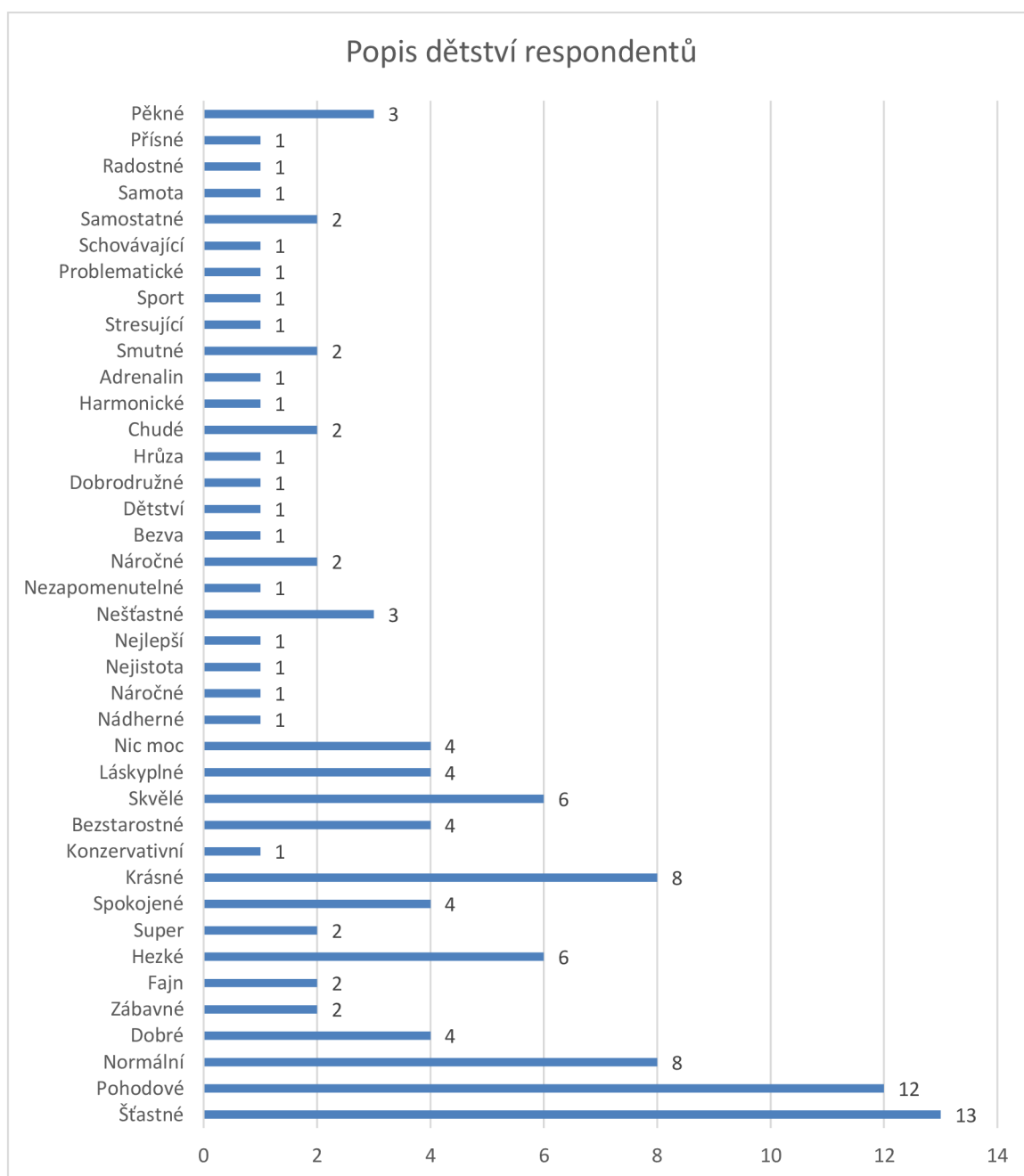
Rozbor otázky č. 6: Kolik mám dětí?

Graf č. 6: Kolik mají respondenti dětí?

V otázce číslo šest respondenti uvedli, kolik mají dětí. Převládají lidé, kteří mají dvě děti, to je 51 lidí (46 %). Dále následují respondenti s jedním dítětem 24 osob (21 %). Bezdětných je 23 (20 %) osob. Tři děti má 13 lidí (12 %) a pouze jeden člověk (1 %) má čtyři a více dětí. V našem výzkumném vzorku lidí převládá trend dvou dětí v rodině.

Rozbor otázka č. 7: Jak bych popsal/a své dětství jedním slovem?

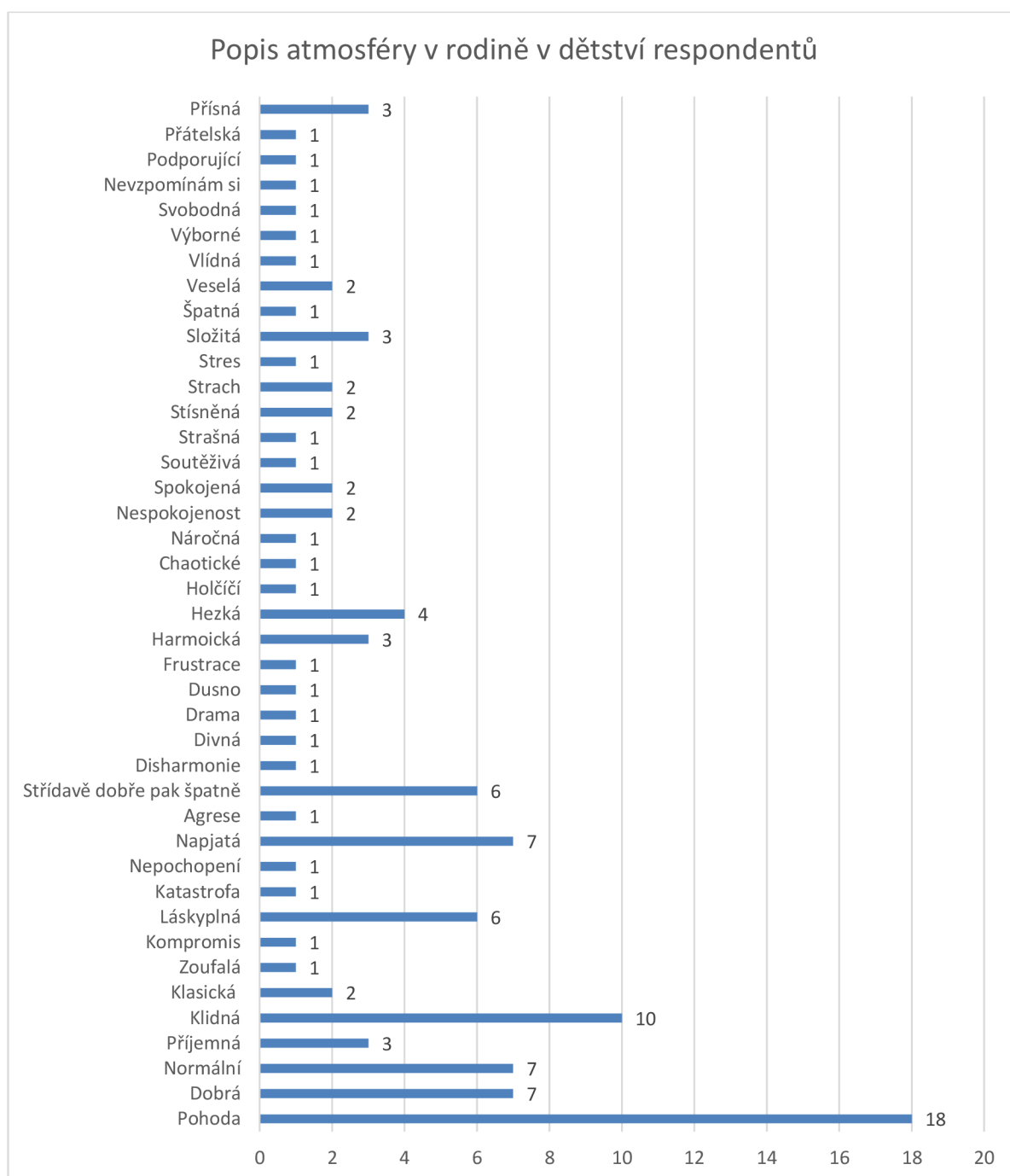

Graf č. 7: Popis dětství respondentů

V otevřené otázce číslo sedm respondenti jedním slovem popsali své dětství. Dvě nejvíce se opakující odpovědi jsou „šťastné, pohodové“ dětství. V celku převládají

pozitivní popisy. V této otázce 81 lidí (72 %) tedy více než polovina popsalo své dětství pozitivně nebo spíše pozitivně. Zbýlých 31 lidí (28 %) popisuje své dětství negativně. Objevují se zde charakteristiky jako „nic moc, nešťastné, smutné“ a další podobné negativní popisy.

Rozbor otázka č. 8: Jak bych co nejlépe popsal/a atmosféru v rodině v mém dětství?

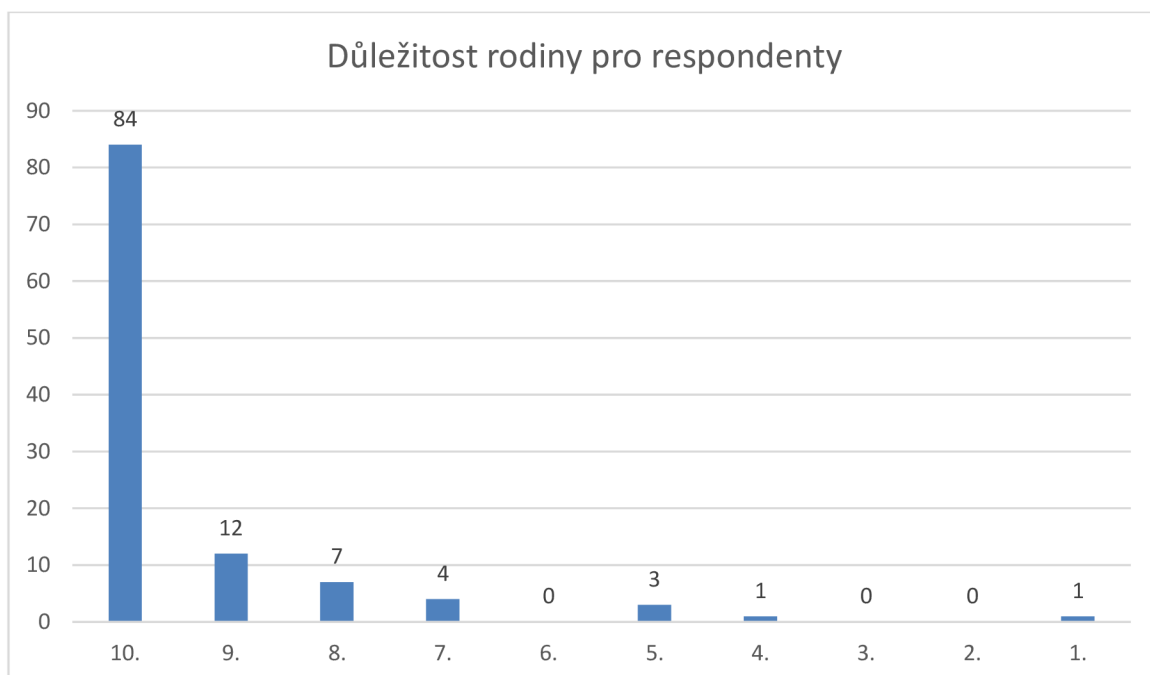

Graf č. 8: Popis atmosféry v rodině respondentů v jejich dětství

V osmé otázce, která byla otevřená, měli respondenti popsat jedním slovem atmosféru v rodině v jejich dětství. Převládají pozitivní odpovědi, ale ne tak výrazně jako u otázky

č. 7. Nejčastějším popisem atmosféry v rodině byl „pohoda“, který použilo 18 lidí (16 %) z celkových 112 osob. Další pozitivní slova byla například: „klidná, dobrá, láskyplná“. Pozitivní popis zvolilo 60 lidí (54 %) tedy více než polovina respondentů. Neutrální odpověď uvedlo 18 osob (16 %). Nejčastější neutrální odpovědí bylo, že atmosféra v rodině byla: „normální“. Negativně se vyjádřilo 34 lidí (30 %). Častou negativní odpovědí bylo: „napjatá“, ale také „složitá a přísná“. V jednom případě se objevil velmi negativní popis atmosféry v rodině „agrese“. Zatímco své dětství (otázka č.8) respondenti hodnotí převážně pozitivně, tak otázka atmosféry v rodině není tak jednoznačně pozitivně hodnocena.

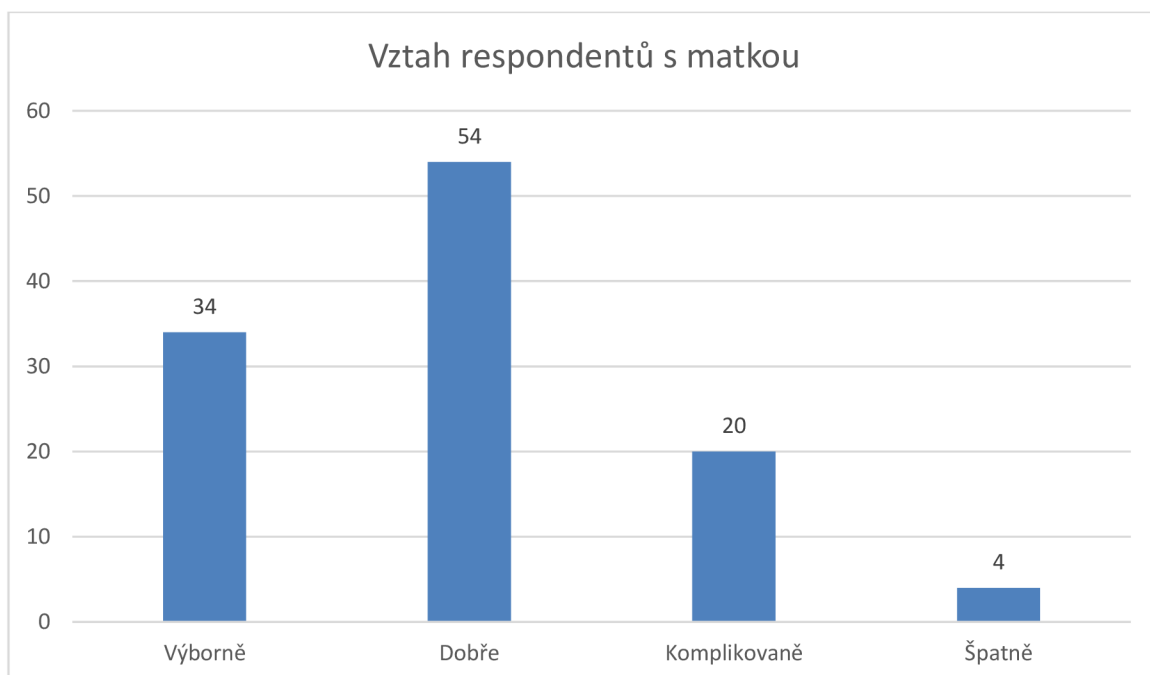
Rozbor otázka č. 9: Jak je pro Vás rodina důležitá?

Graf č. 9: Důležitost rodiny pro respondenty

V deváté otázce měli respondenti označit, jak moc je pro ně rodina důležitá na škále od jedné do deseti, přičemž deset bylo velmi důležitá a jedna naprosto nedůležitá. Zde byla jasná převaha nejvyššího hodnocení na škále, tedy deset (rodina je pro mě velmi důležitá). Tuto možnost označilo 84 (75 %) osob. Dále 12 respondentů (11 %) zvolilo na škále číslo devět, 7 lidí (6 %) zaškrtno osm, 4 osoby (4 %) zvolilo číslo sedm, 3 respondenti (3 %) důležitost rodiny hodnotili číslem pět a 1 (1 %) číslem čtyři. Pouze jeden člověk ohodnotil důležitost rodiny jako naprosto nedůležitou.

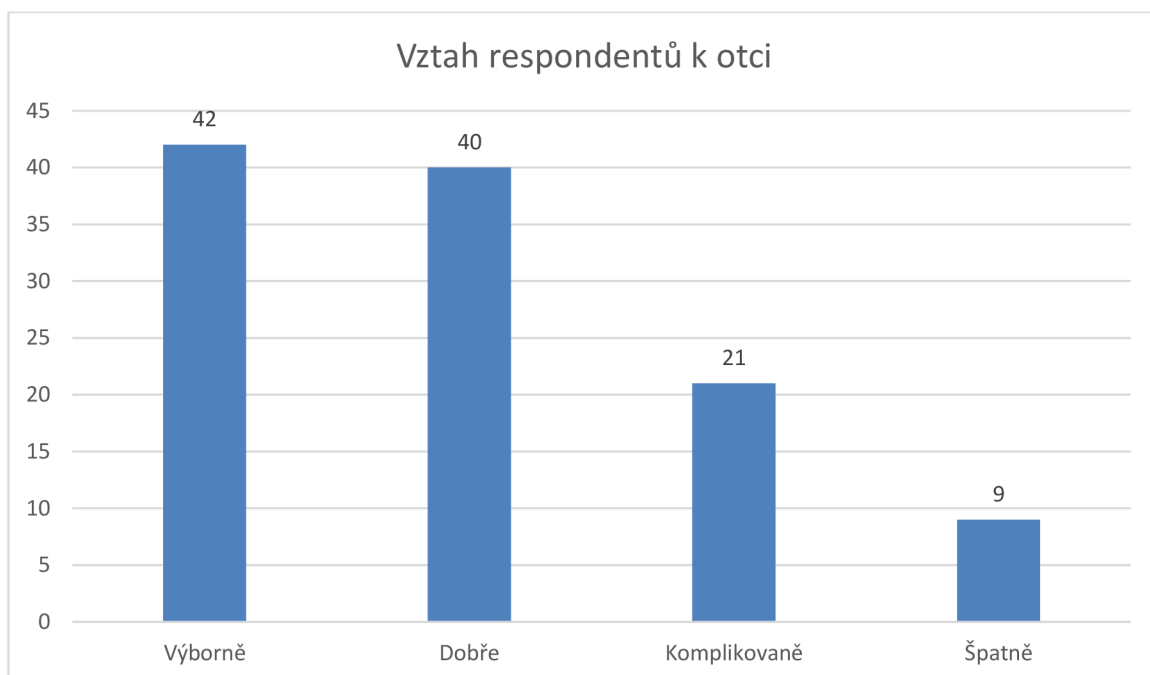
Rozbor otázky č. 10: Jak vycházím/vycházel jsem se svou matkou?

Graf č. 10: vztah respondentů s matkou

V desáté uzavřené otázce měli respondenti odpovědět na otázku: jak vychází nebo vycházeli se svou matkou. Měli na výběr ze čtyř možností: výborně, dobře, komplikovaně, špatně. Nejvíce lidí zvolilo odpověď „dobře“, tedy 54 osob (48 %). Dále následovala odpověď „výborně“, kterou zvolilo 34 lidí (30 %). Možnost komplikovaně zvolilo 20 respondentů (18 %). A pouze 4 lidé (4 %) považují svůj vztah s matkou za špatný.

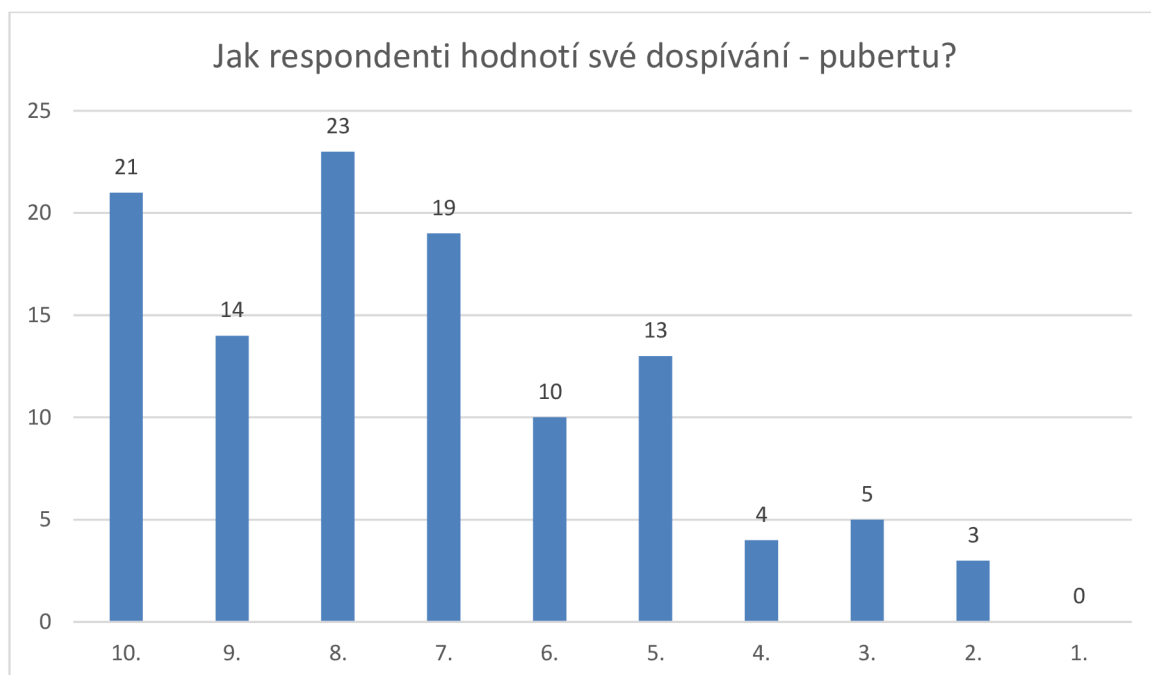
Rozbor otázka č. 11: Jak vycházím/vycházel jsem se svým otcem?

Graf č. 11: Vztah respondentů k otci

V uzavřené otázce číslo 11 měli respondenti zvolit ze čtyř možností, stejně jako v otázce číslo 10. Zde bylo nejvíce odpovědí: se svým otcem vycházím nebo vycházel jsem „výborně“. Tuto odpověď zvolilo 42 osob (37 %). Dále následovala odpověď „dobře“, kterou zvolilo 40 lidí (36 %). Komplikovaně vnímá svůj vztah k otci 21 respondentů (19 %) a 9 lidí (8 %) označilo vztah s otcem jako špatný.

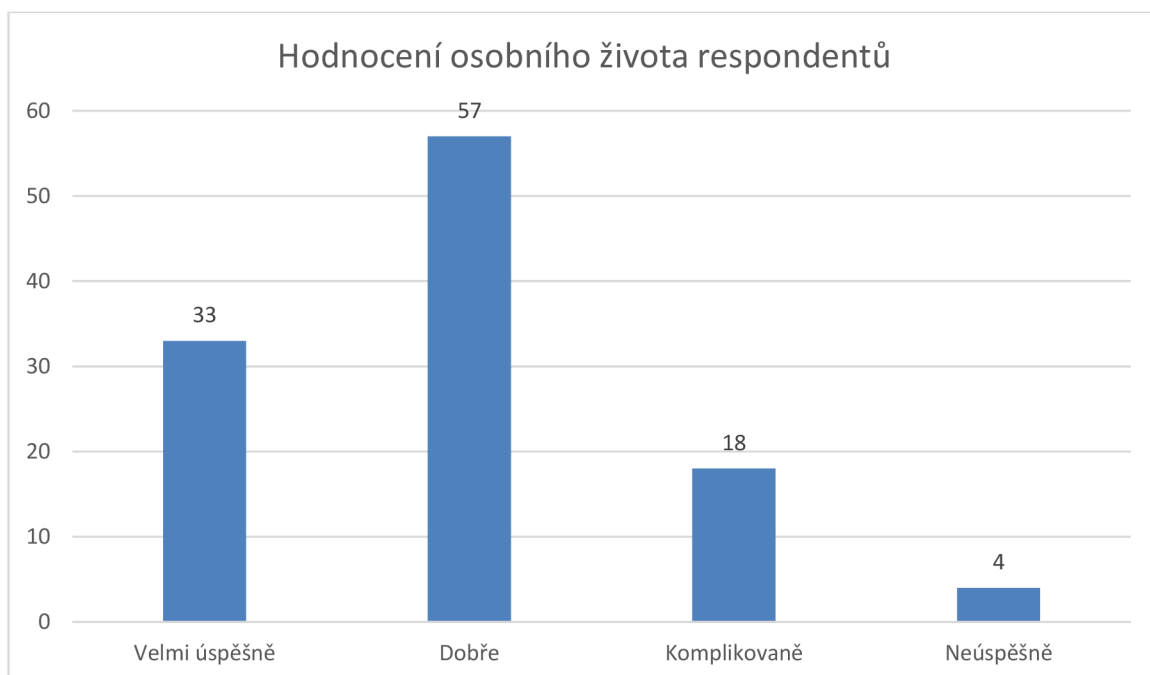
Rozbor otázka č. 12: Jak hodnotím své dospívání – pubertu?

Graf č. 12: Jak respondenti hodnotí své dětství – pubertu

Otázka číslo 12 ukazuje, jak respondenti hodnotí svou pubertu na stupnici od deseti do jedné, přičemž deset je velmi pozitivní průběh puberty a jedna je velmi negativní prožití dospívání. Zde převažují pozitivní odpovědi. V této otázce jsou výsledky poměrně rovnoměrně rozloženy v převaze na pozitivní polovině. Na stupnici nikdo neoznačil bod jedna, který značí velmi negativní průběh puberty. Velmi pozitivně hodnotilo svou pubertu 21 lidí (19 %), kteří na stupnici zvolili číslo deset. Dále 19 osob (17 %) ohodnotilo svůj průběh puberty číslem devět, 23 lidí (20 %) číslem osm, 19 respondentů (17 %) zvolilo číslo sedm, 10 lidí (9 %) číslo šest, 13 lidí (12 %) číslo pět, 4 lidé číslo čtyři, 5 osob číslo tři a 3 respondenti číslo dvě. Nikdo nezvolil možnost jedna což bylo velmi negativní prožití puberty.

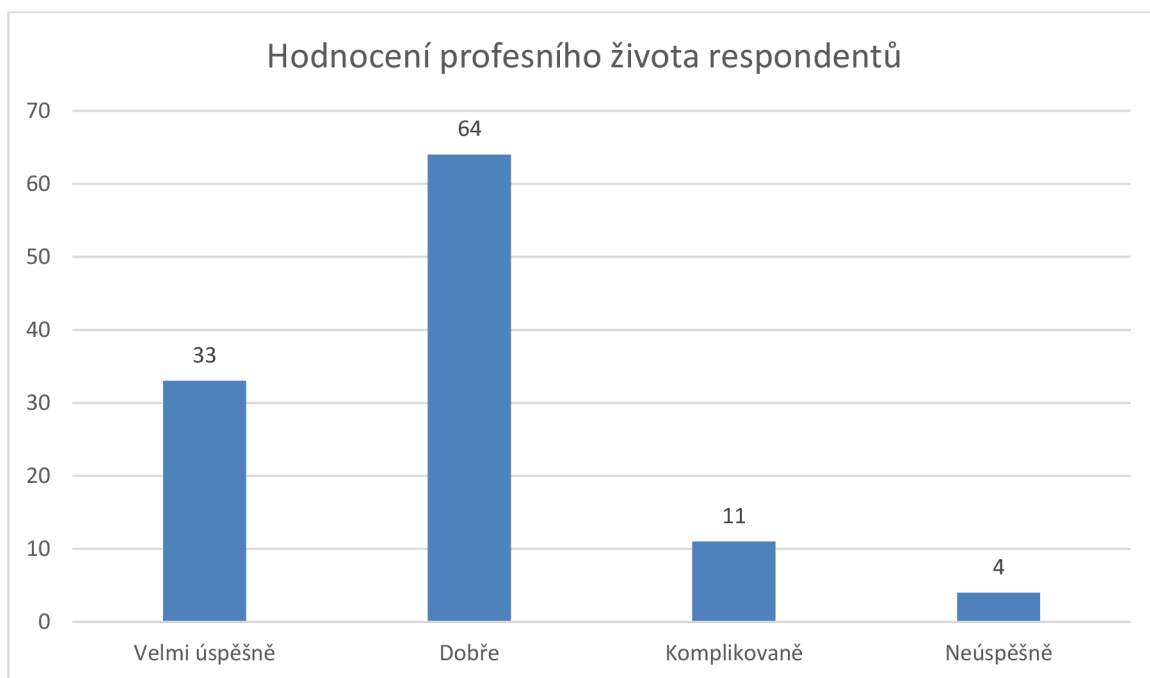
Rozbor otázky č.13: Jak hodnotím svůj osobní život?

Graf. 13: Jak respondenti hodnotí svůj osobní život

Tento graf ukazuje, jak respondenti hodnotí svůj osobní život. U této uzavřené otázky znovu převažuje pozitivního hodnocení. Respondenti vybírali ze čtyř možností: velmi úspěšně, dobře, komplikovaně a neúspěšně. Možnost velmi úspěšně zvolilo 33 osob (29 %), dobře 57 osob (51 %). Komplikovaně vidí svůj osobní život 18 lidí (16 %) a 4 respondenti (4 %) označili možnost neúspěšně.

Rozbor otázka č. 14: Jak hodnotím svůj profesní život?

Graf č. 14: Hodnocení profesního života respondentů

V uzavřené otázce číslo 14 respondenti hodnotili svůj profesní život. Respondenti měli na výběr ze čtyř možností – velmi úspěšně, dobře, komplikovaně, neúspěšně. Jako u předchozí otázky číslo 13 vidí svůj profesní život velmi úspěšně 33 osob (29 %), 64 lidí (57 %) zvolilo odpověď dobře. Odpověď komplikovaně zvolilo 11 respondentů (10 %), 4 lidé (4 %) hodnotí svůj profesní život neúspěšně, stejně jako v otázce 13.

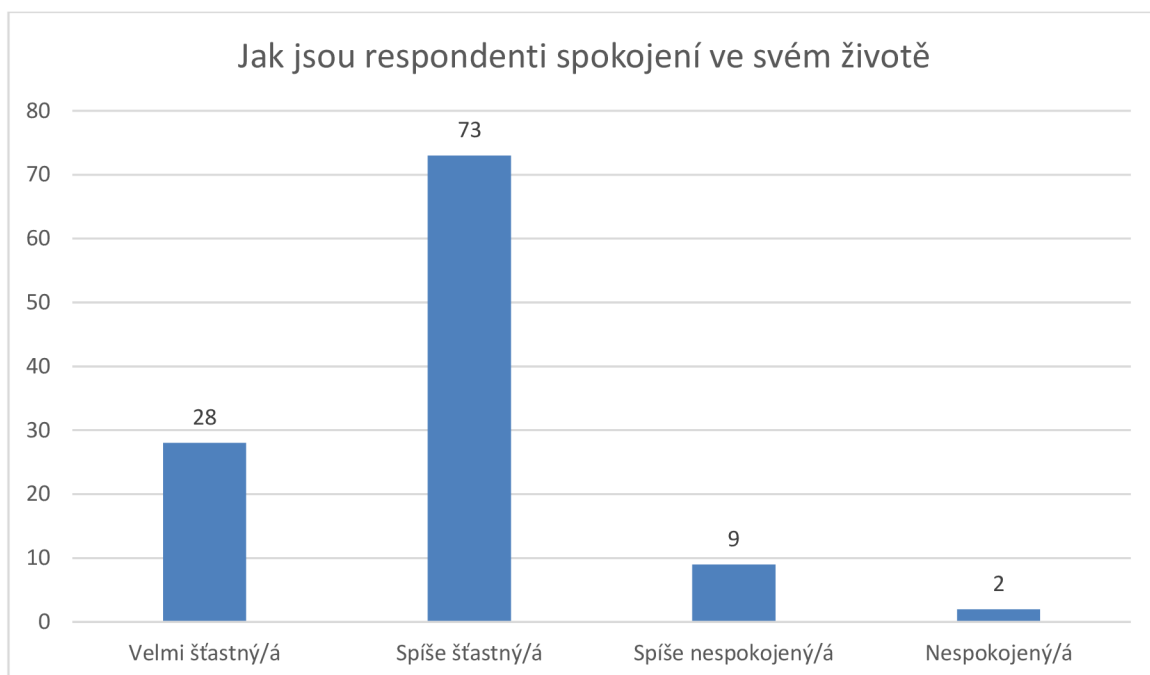
Rozbor otázka č. 15: Jak hodnotím svůj partnerský vztah nebo pokud nyní partnera nemám, jak hodnotíš své minulé partnerské vztahy?

Graf č. 15: Jak respondenti hodnotí své partnerské vztahy

Otázka číslo 15 je zaměřená na to, jak respondenti hodnotí své partnerské vztahy. Na stupnici od deseti do jedné, přičemž deset je velmi pozitivní hodnocení svých partnerských vztahů a jedna je velmi negativní hodnocení. Velmi pozitivně hodnotilo své partnerské vztahy 33 lidí (30 %), kteří zvolili nejvyšší číslo na stupnici, číslo deset. Číslo devět vybralo 16 lidí (14 %), 17 osob (15 %) označilo číslo osm, číslo sedm zvolilo 14 osob (12 %), 8 lidí (7 %) zvolilo číslo šest, střední cestou šlo 14 respondentů (12 %), kteří zvolili číslo pět. Méně spokojení se svými partnerskými vztahy bylo dohromady 10 lidí, kteří zvolili čísla od 4 do 1. V této otázce volila většina respondentů kladné hodnocení svých partnerských vztahů.

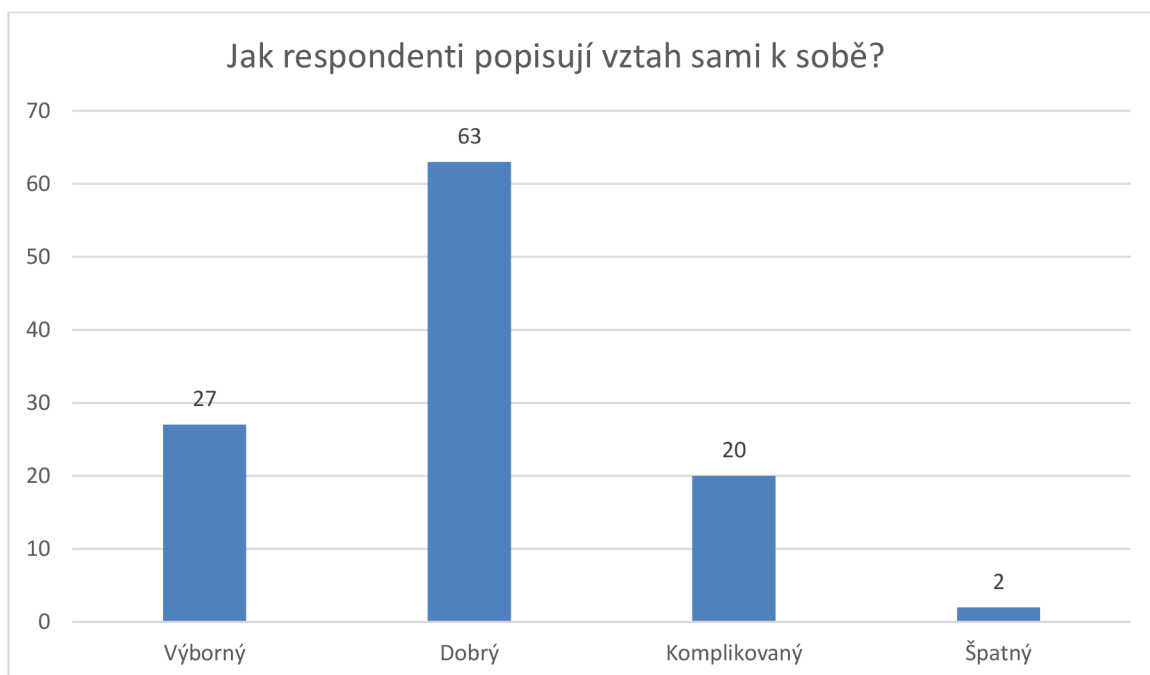
Rozbor otázka č. 16: Řekl/a bych, že jsem ve svém životě?

Graf č. 16: Jak jsou respondenti spokojení ve svém životě

Otázka číslo 16 byla uzavřená a zjišťovala, jak jsou respondenti spokojeni ve svém životě. Dotazovaní vybírali ze čtyř možností: velmi šťastný/á, spíše šťastný/á, spíše nespokojený/á, nespokojený/á. Zde jednoznačně převažují odpovědi – velmi šťastný/á a spíše šťastný/á. Velmi šťastní jsou ve svém životě 28 lidí (28 %) a 73 osob (65 %), tedy více než polovina dotazovaných zvolila možnost – spíše šťastný/á. Spíše nespokojených je pouze 9 lidí (8 %) a 2 (2 %) osoby jsou ve svém životě nespokojené. Ze 112 respondentů je ve svém životě 101 (90 %) lidí šťastných.

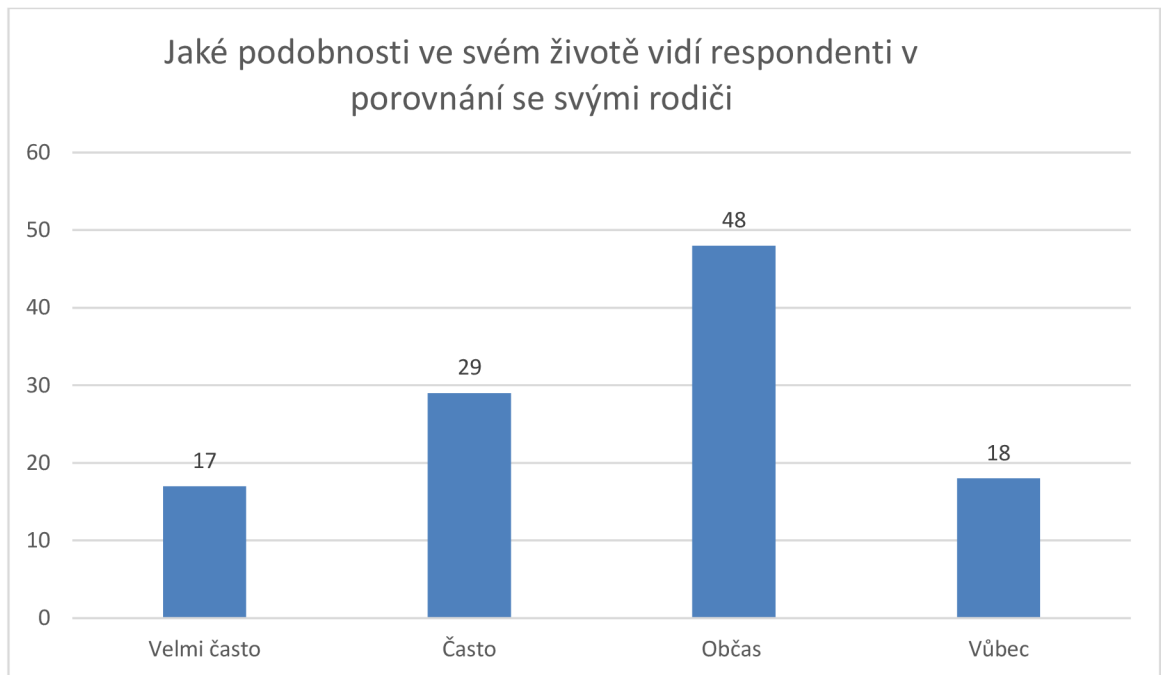
Rozbor otázka č. 17: Jak bych co nejlépe popsal/a vztah sám k sobě?

Graf č. 17: Jak respondenti popisují vztah sami k sobě

Otázka číslo 17 je uzavřená a respondenti měli popsat jaký mají vztah sami k sobě. Dotazovaní měli navýběr ze čtyř odpovědí: výborný, dobrý, komplikovaný, špatný. Možnost výborný zvolilo 27 lidí (24 %), jako dobrý vztah sám k sobě označilo 63 osob (56 %), více než polovina. Osob co označilo svůj vztah sami k sobě jako komplikovaný bylo 20 (18 %) a špatný vztah k sobě mají 2 lidé (2%). Převážná většina respondentů hodnotí vztah sami k sobě jako kladný.

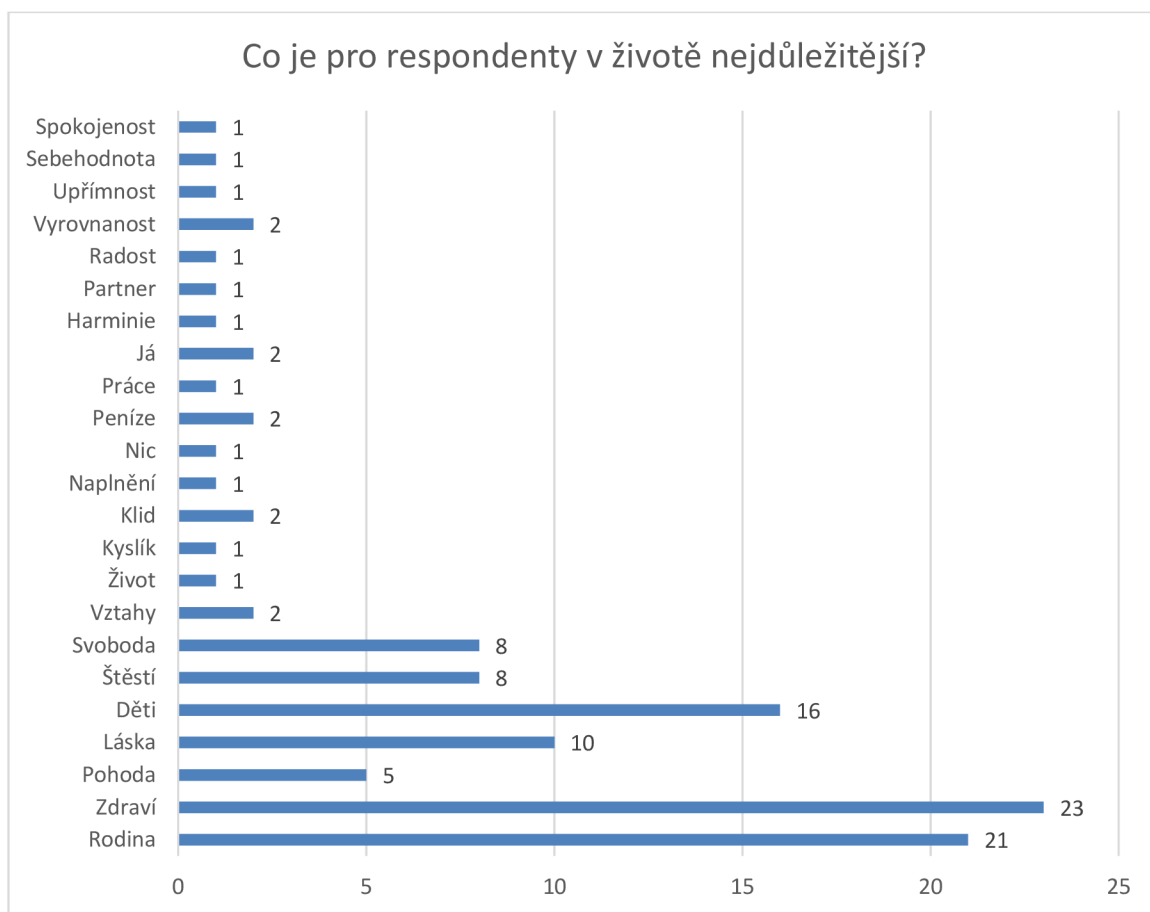
Rozbor otázky č. 18: Jaké podobnosti vidí respondenti ve svém životě s životem jejich rodičů

Graf č. 18: Jaké podobnosti ve svém životě vidí respondenti v porovnání s životem svých rodičů.

Otázka č. 18 byla uzavřená a ptala se na to, v jaké míře vidí respondenti podobnosti ve svém životě v porovnání s životem svých rodičů. Na výběr bylo ze čtyř odpovědí: velmi často, často, občas, vůbec. Velmi často vidí podobnosti 17 lidí (17 %), často 29 osob (26 %). Nejvíce respondentů zvolilo možnost občas a to 48 lidí (43 %) a vůbec žádné podobnosti nevidí 18 dotazovaných. Nejčastěji volenou odpovědí byla možnost - občas vidím podobnosti ve svém životě v porovnání s životem mých rodičů.

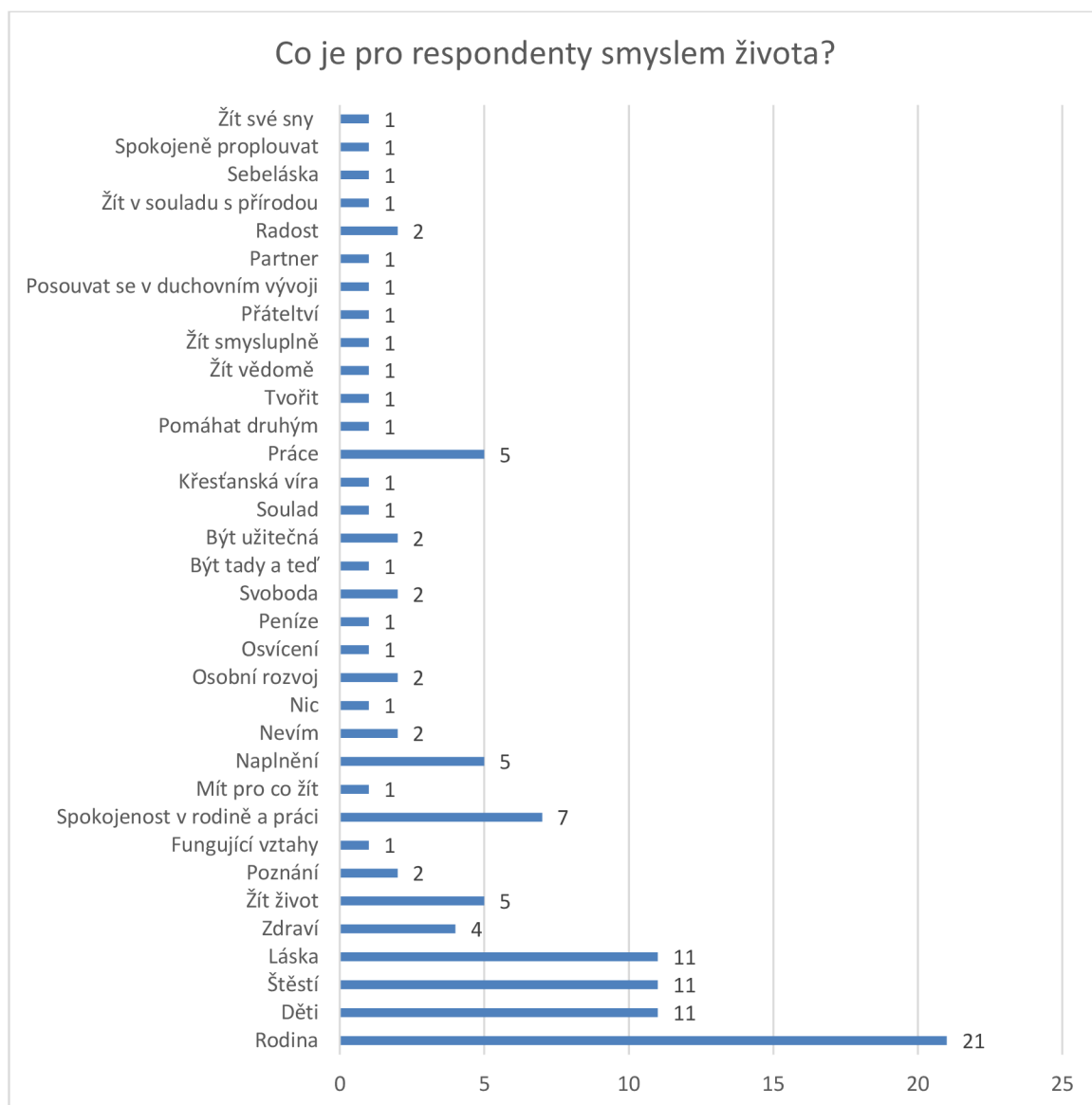
Rozbor otázky č. 19: Co je pro mě v životě nejdůležitější?

Graf č. 19: Co je pro respondenty v životě nejdůležitější

V otázce č. 19 jsme se ptali respondentů co je pro ně v životě nejdůležitější. Otázka byla otevřená a lidé měli napsat co je pro ně v životě nejdůležitější. Nejvíce lidí zvolilo jako nejdůležitější zdraví, konkrétně to bylo 23 osob (20 %). Jako druhé nečastější respondenti uváděli rodinu, 21 lidí (19 %). Na třetím místě byly uváděny děti, tuto odpověď zvolilo 16 osob (14 %). Další časté odpovědi respondentů byly láska, svoboda, štěstí, pohoda. Lidé také uváděli vztahy, klid, peníze, já, vyrovnanost, život, kyslík, naplnění, nic, práce, harmonie, parter, radost, upřímnost, sebehodnota, spokojenost, to vše uváděli jako nejdůležitější věci v životě.

Rozbor otázky č. 20: Co je pro mě smyslem života?

Graf č. 20: Co je pro respondenty smyslem života

V otázce číslo dvacet jsme zjišťovali, co je pro respondenty smyslem života. Otázka byla otevřená, sestavená tak, že lidé měli napsat co je pro ně smyslem života. Nejvíce lidí uvádělo odpověď – rodina, tuto odpověď zvolilo 21 osob (19 %). Tři odpovědi získaly stejný počet hlasů a to bylo: děti – 11 lidí (10 %), štěstí – 11 lidí (10 %), láska – 11 lidí (10 %). Odpověď – spokojenost v rodině a práci napsalo 7 osob (6 %), 5 osob (4 %) uvedlo – žít život, 5 osob (4 %) napsalo – naplnění a pro dalších 5 (4 %) osob je smyslem

života práce. Další odpovědi byly: zdraví, poznání, nevím, svoboda, osobní rozvoj, být užitečná, radost, fungující vztahy, mít pro co žít, nic, osvícení, peníze, být tady a teď, soulad, křesťanská víra, pomáhat druhým, tvořit, žít vědomě, žít smysluplně, přátelství, posouvat se v duchovním vývoji, partner, žít v souladu s přírodou, sebeláska, spokojeně proplouvat a žít své sny.

4. Diskuse

Cílem bakalářské práce bylo zjistit odpovědi na výzkumné otázky na téma vlivu rodiny na osobnost lidského jedince a jeho společenskou úspěšnost. Tato práce je rozdělena na teoretickou a výzkumnou část. V teoretické části se zabýváme tématy jako je definice rodiny a její důležitost pro člověka. Dozvíme se zde jaké jsou typy rodin a jaké sociální rodinné vlivy působí na člověka ve 21. století. V další části jsme se zaměřili na důležitost motivace a stanovování si cílů pro úspěšný a spokojený život. Nemohli jsme také vynechat aspekty výchovně – zkušenostních rozměrů života na které dále navazuje kapitola, která se zabývá „plody“ zralého věku. V teoretické části tedy najdeme vysvětlení tématu a pojmů týkajících se rodiny a jejího vlivu na lidského jedince. V druhé praktické části jsme se zaměřili na dosažení cíle práce, a to je zjištění odpovědí na položené výzkumné otázky.

Téma rodina a její vliv na lidského jedince je velmi rozsáhlé a je mnoho možností, jak ho pojmut. V tomto případě mě zajímalo, jak moc nás rodina ovlivňuje v našich životech a jak moc je pro nás důležitá. Pro sběr dat jsem zvolila metodu anonymního online dotazování. Téma rodina a její vliv na náš život se týká všech lidských bytostí, proto byl dotazník určen pro každého dospělého člověka od dvaceti let. Dotazník byl vytvořen za pomoci platformy Survio (survio.com) a vyplnilo jej 112 respondentů. Na základě toho jsme získali velmi cenná data od rozmanitého vzorku osob.

Dotazník byl složen ze 20 otázek, přičemž 5 otázek bylo otevřených a 15 uzavřených z toho 3 otázky hvězdičkového hodnocení na škále 10-1. Otázky číslo 1–6 se zaměřují na základní údaje o respondentech, které jsou potřeba pro náš výzkum. Otázky 7-11 jsou zaměřeny na vztahy v rodině, dětství a dospívání respondentů a jejich pocity. Další část otázek 12-18 ukazuje, jak respondenti hodnotí svůj vlastní život a sami sebe a svou spokojenost v životě. Poslední dvě otázky zjišťují hodnoty a smysl života dotazovaných. V předchozí kapitole již byly otázky detailně popsány, proto se nyní již zaměříme na výzkumné otázky a odpovědi, které byly zjištěny.

První výzkumnou otázkou je: **Jaký má rodina vliv na budoucí úspěšnost lidského jedince v profesním životě?** Pro lepší pochopení zkoumaného vzorku musíme uvést informace z první části výzkumného dotazníku, kde jsme se ptali na základní informace o respondentech. Dotazovaní byli ze 74% ženy a 26% muži, v převládajícím věku od 20 do 65 let. Vzdělání respondentů bylo v převaze středoškolské s maturitou a vysokoškolské (dohromady celkem 79 % dotazovaných). Ženatých a vdaných bylo 45 %, méně už pak svobodných osob 31 %. Rozvedených respondentů bylo pouze 20 % to je zajímavý výsledek, který můžeme porovnat hned s následující otázkou, zda byli nebo jsou moji rodiče rozvedení. Zde je rozvedených rodičů 32 %, nerozvedených 68 %. Dále měla většina 2 děti, 46 % osob. To vše nám určuje, jaký vzorek lidí převažuje v našem výzkumu.

Na základě otázky č. 7, můžeme říct, že většina respondentů popisuje své dětství pozitivně a to 72 % lidí. Nejčastěji se objevují odpovědi jako: šťastné a pohodové dětství. Díky otázce č. 8 jsme od dotazovaných získali informace o jejich vnímání atmosféry v rodině. Zde se ukázalo, že znovu převládají pozitivní odpovědi, jako jsou: pohodová, klidná a dobrá atmosféra. Pozitivní popis rodinné atmosféry zvolilo 54 % dotazovaných. Dalšími otázkami zjišťující vliv rodiny na budoucí profesní úspěšnost lidského jedince byly otázky číslo 10 a 11, které se ptali na vztah respondentů k matce a otci. V otázce č. 10 odpovědělo 78 % lidí, že s matkou vychází dobře, nebo výborně. V otázce č. 11 odpovědělo ještě více osob pozitivně a to 82 %, že se svým otcem vychází dobře, nebo výborně. Proto abychom zjistili, jak velký důraz dávají respondenti ve svém životě na rodinu, jsme se ptali v otázce č. 9 a to, jak moc je pro ně rodina důležitá? Velká převaha respondentů (75 %) označila ve hvězdičkovém hodnocení na škále od 10-1, že rodina je pro ně velmi důležitá tedy označili číslo 10. Tato všechna data naznačují, že by měla být odpověď na otázku č. 14 (jak respondenti hodnotí svůj profesní život) velmi pozitivní. Dotazovaní zde uvedli v 86 % kladné hodnocení svého profesního života, vnímali jako dobré a velmi úspěšné. Většina respondentů hodnotila své vztahy v rodině a dětství v převážné většině pozitivně. Rodina je pro každého z nás nezastupitelná, má rozhodující vliv na celkový rozvoj naší osobnosti. To se potvrdilo v otázce č. 9, kde jsme se ptali respondentů: jak moc je pro ně rodina důležitá. Pro naprostou většinu osob je rodina velmi důležitá. Na hvězdičkovém hodnocení 75 % lidí zvolilo číslo 10, to znamená, že je pro

ně rodina velice důležitá. Ostatní respondenti hodnotili důležitost rodiny v půlce grafu, který značí vysokou důležitost, pouze dva dotazovaní ohodnotili rodinu jako méně důležitou v jejich životě.

Kladné hodnocení otázky: jak respondenti hodnotí svůj profesní život, odpovídá kladnému hodnocení otázek, které zjišťovali, jak dotazovaní prožívali své dětství, jaké měli vztahy v rodině a jak vnímají ve svém životě důležitost rodiny. Na tomto základě můžeme říct, že dobré vztahy v rodině a šťastné dětství navazuje na spokojený a úspěšný profesní život lidského jedince.

Sociální úspěšnost nemůžeme definovat pouze jako spokojenost v profesní oblasti našeho života. Velmi důležitá je také oblast našeho osobního života, jak prožíváme své vztahy, zda jsme spokojeni ve vztazích v naší rodině, s naším partnerem a dalšími lidmi, které ve svém životě potkáváme. Proto se musíme zeptat v další výzkumné otázce: **Jaký má rodina vliv na budoucí úspěšnost lidského jedince v osobním životě?** V předchozím hledání odpovědi na první výzkumnou otázku jsme zjistili, že náš výzkumný vzorek odpovídal ve velké většině velice pozitivně na otázky ohledně prožití dětství, vztahů v rodině a vnímání důležitosti rodiny (otázky č. 7, 8, 9, 10, 11). Z toho vyplývá, že převážná většina respondentů prožila hezké dětství, mají dobrý vztah s rodiči a rodinu ve svém životě vnímají jako velmi důležitou. Pro zjištění odpovědi na naši druhou výzkumnou otázku, nás bude zajímat otázka č. 12 – Jak hodnotím své dospívání – pubertu. V období dospívání prostřednictvím vztahů poznáváme sami sebe a naše identita se vyvíjí k dospělosti. Učíme se navazovat první partnerské vztahy a odpoutáváme se od rodičů. Toto období je velice důležité pro utváření vlastních sociálních vazeb. Proto je důležité zjistit, jak respondenti hodnotili své dospívání. Otázka byla hodnocena za pomoci hvězdičkové škály od 10–1. Dotazovaní v převaze uvedli, že jejich puberta měla dobrý průběh a byli v tomto období úspěšní. Úspěšné hodnocení označilo 77 % osob, ty hodnotili svou pubertu na škále číslem 10, 9, 8, 7 a 6. Dále se zaměříme na otázku č. 15 (Jak hodnotím svůj partnerský vztah nebo pokud nyní partnera nemám, jak hodnotím své minulé partnerské vztahy?). Zde respondenti odpovídali pomocí hvězdičkového hodnocení na škále od 10 do 1. Většina respondentů hodnotila své vztahy s partnerem jako dobré nebo spíše dobré. Na půlku grafu, kde jsou se svými vztahy spokojeni se přiklonilo 77 % osob. Tito lidé zvolili číslo na hvězdičkovém

hodnocení 10, 9, 8, 7 a 6. Pro zodpovězení druhé výzkumné otázky je nezbytné uvést odpovědi na otázku č. 13 a to je: Jak respondenti hodnotí svůj osobní život. Znovu zde pozorujeme velmi pozitivní odpovědi. Velmi úspěšně vidí svůj osobní život 29 % osob a dobře 51 % respondentů. Ted 80 % dotazovaných jsou spokojeni se svým osobním životem, zbylých 20 % osob vidí svůj osobní život jako komplikovaný a neúspěšný. Naprostá většina lidí z našeho výzkumného vzorku je spokojena se svým osobním životem. Na základě toho můžeme říct, že spokojené dětství, dobré vztahy s rodiči a úspěšně prožitá puberta vede k budoucí úspěšnosti v osobním životě lidského jedince.

Třetí výzkumnou otázkou je: **Jak moc je pro nás rodina důležitá pro šťastný a spokojený život?** Odpovědi na předchozí výzkumné otázky nám ukazují, že spokojené dětství, dobré vztahy v rodině a úspěšné prožití dospívání navazuje na budoucí úspěšnost v profesním a osobním životě. Rodina je tedy v tomto ohledu zásadní a nenahraditelná. Pokud chceme zjistit, zda toto stačí ke spokojenému a šťastnému životu, musíme se zaměřit na další otázku v našem dotazníku, a to otázku č. 16 – Jsem ve svém životě šťastný? Respondenti vybírali ze čtyřech odpovědí: Ve svém životě jsem – Velmi šťastný, spíše šťastný, spíše nespokojený, nespokojený. Možnost velmi šťastný zvolilo 28 lidí (25 %), spíše šťastný označilo 73 osob (65 %). Tedy pozitivně svůj život hodnotilo 101 respondentů (90 %). Pouze 11 lidí (10 %) odpovědělo, že jsou v životě spíše nespokojení (9 lidí) a nespokojení (2 lidé). Zde můžeme tedy potvrdit, že naprostá většina dotazovaných se ve svém životě cítí být spokojeni. Což nám koresponduje s předchozími odpověďmi na výzkumné otázky. Pro spokojený a šťastný život je také velice důležité mít dobrý vztah sám k sobě, proto jsme se v dotazníku ptali v otázce č. 17 na to, jak by respondenti popsali vztah sami k sobě. Zde měli respondenti znovu na výběr ze čtyř odpovědí, výborný, dobrý, komplikovaný a špatný vztah sám k sobě. Nevíce respondentů 63 lidí (56 %) označilo odpověď – dobrý a 27 osob (24 %) popisují vztah k sobě jako výborný. Pozitivní vztah k sobě má tedy 90 dotazovaných (80 %), pouhých 22 lidí (20 %) uvedlo, že k sobě mají komplikovaný a špatný vztah. V otázce č. 19 jsme se dozvěděli, co je pro respondenty v životě nejdůležitější. Hodnoty a priority, které ve svém životě člověk má, jsou určující pro jeho směřování v životě, tak i pro jeho spokojenost. Pokud jsme si vědomi svých cílů, můžeme efektivně plánovat a rozvíjet naše životy tím správným směrem. Tři nejčastější odpovědi na tuto otázku byly zdraví, to zvolilo 23 osob

(20 %), dále rodina 21 osob (19 %) a děti 16 osob (14 %). Zde se ukázalo, že pro většinu respondentů je v životě nejdůležitější jejich rodina, děti a zdraví. To jsou hodnoty, které nám potvrzují, jak je rodina důležitá. Otázka smyslu života, napadla každého z nás. Každý si na ní zkouší sám pro sebe odpovědět. Smysl života je něco pro co chceme žít, dává nám důvod naší existence a bez smyslu života je těžké být šťastný spokojený a prožít naplněný život. Na to, co je pro respondenty smysl života odpovídali v poslední otázce č. 20. Nejvíce lidí uvedlo odpověď rodina 21 osob (19 %). Další tři nejčastější odpovědi zvolilo stejný počet lidí a to 11 (10 %), jsou to: děti, štěstí, láska. Z toho vyplývá, že pro většinu lidí je smyslem života rodina a děti, také láska, která je spojena s dobrými vztahy s blízkými osobami v našich životech. Pokud bychom tedy měli odpovědět na třetí výzkumnou otázku (**Jak moc je pro nás rodina důležitá pro šťastný a spokojený život?**) na základě získaných dat můžeme potvrdit, že rodina je pro šťastný a spokojený život lidského jedince nenahraditelná a velmi důležitá.

Čtvrtá výzkumná otázka zní: **Předávají se podobné hodnoty a způsob života z generace na generaci?** Zde nás zajímá, jaký pohled mají respondenti na podobnosti ve svém životě s životem svých rodičů. Tedy zda se podobný způsob života a hodnoty předávají z generace na generaci. Na to jsme se ptali v otázce č. 18 (vidíš ve své životě nějaké podobnosti s životem tvých rodičů?). Respondenti vybírali ze čtyř odpovědí – velmi často, často, občas a vůbec. Nejčastější odpověď byla „občas“, to zvolilo 48 lidí (43 %). Jako další nečastější dotazovaní zvolili „často“ a to 29 lidí (26 %), dále „vůbec“ 18 lidí (16 %) a nejméně osob zvolilo odpověď velmi „často“ 17 lidí (15 %). Z toho vyplývá, že většina respondentů vidí určité podobnosti občas a často. Hodnoty a způsob života se tedy z určité míry předává z generace na generaci. Nedá se ale říct, že je vše úplně stejný jako u našich rodičů. Díky subjektivním odpovědím respondentů, můžeme potvrdit, e určité hodnoty a způsob života přebíráme od svých rodičů a své rodiny.

Závěr

Není pochyb o tom, že rodina je pro každého z nás velmi důležitá. Rodina je prvním a nejdůležitějším prostředím člověka. Zásadně ovlivňuje jeho vývoj a začlenění do společnosti. Rodina je prostředím, kde se formuje naše osobnost a dává nám možnost ke zrání k moudrosti. Má rozhodující vliv na rozvoj osobnosti dítěte, a to jak na oblast fyzickou, psychickou tak sociální. Téma rodina je pro každého velmi důležité a také citlivé. Mnoho lidí si neuvědomuje, jak moc nás může prostředí, ve kterém jsme vyrůstali ovlivnit. Proto je důležité porozumět, jakými mechanismy rodina socializuje a utváří v jedinci představu o jeho budoucím životě. Každý z nás chce být šťastný a prožít spokojený život. Ale jak toho dosáhnout? Do našich životů vstupují různé vlivy a situace, s kterými se musíme naučit pracovat, porozumět jim, vyřešit je nebo se přizpůsobit. Všechny tyto jevy jsou v našich životech velmi individuální a každý z nás je jiný, tedy neexistuje žádný návod, jak žít správně.

Téma rodina a její vliv na dítě, ale i dospělého člověka je velmi obsáhlé. Na toto téma je napsáno nespočet publikací. Mým cílem v teoretické části bakalářské práce bylo zmapovat rodinu jako základní společenský útvar, pochopit její strukturu a fungování. Zaměřila jsem se na její důležitost a význam pro společnost. Věnovala jsem se také socializaci v rodině a sociálním rodinným vlivům na člověka 21. století. Ukazuje se, že v posledních letech stoupá závislost rodiny na státu a zvyšuje se věk životních startů. V důsledku posilování individualismu se snižuje stabilita partnerských vztahů a snižuje se rozsah času, který rodina tráví spolu. Velký vliv na změny v rodinách a na výchovu dětí mají také technologie. Obrovský rozvoj technologií, které jsou v našich životech stále nepostradatelnější, způsobují odtržení od přirozeného sociálního života. V dnešní době můžeme říct, že děti pomalu přestávají být vychováváni lidmi a začíná je mnohem více vychovávat kyberprostor. Svět se rychle mění a nám nezbývá než najít cestu, jak se přizpůsobit.

Nedávná zkušenost s nečekaně silnou pandemií Covid 19 rodinu prověřila na mnoha úrovních. Děti přestali chodit do škol a na kroužky, rodiče pracovali z domova. Rodiny spolu trávily mnohem více času než obvykle. Mnoho lidí tuto situaci hodnotilo negativně,

avšak některé rodiny přehodnotily svůj dosavadní systém fungování a nastavily si nové cíle a priority tak aby se rodiče mohli více věnovat svým dětem a širší rodině. Dalo by se říci, že z tohoto pohledu byla pandemie v určitém pohledu pozitivní.

V dalších kapitolách jsem se věnovala tématům vlastní identity a smyslu života. Každý z nás chce být ve svém životě šťastný, dosáhnout určité pohody. I proto je důležité mít ve svém životě stanovené určité cíle a tím mít motivaci k novým životním posunům. Dalším tématem v mé práci jsou aspekty výchovně – zkušenostních rozměrů života, které utvářejí naši osobnost. Výchova probíhá hlavně v rodině. Velmi důležitá je také sebevýchova a ta spočívá v zdokonalování vlastní osobnosti podle cílů, které si vytyčujeme. Je tedy důležité zamýšlet se nad svým životem a svými cíli.

Teoretickou část bakalářské práce se uzavírá tématem plody „zralého“ věku. S tím souvisí otázky, jak žít kvalitní a naplněný život? Základem je pocit smysluplnosti nynějšího i budoucího života. Ukazuje se, že nejdůležitější jsou vztahy s druhými lidmi. Je také důležité pracovat, bavit se a milovat. Nejdůležitější je však láska a láska je štěstí.

Všechny tyto témata navazují na významnou otázku: Jaký má rodina vliv na osobnost a společenský úspěch lidského jedince?

V praktické části se bakalářská práce zabývá vlivem rodiny na osobnost člověka, a jaký má toto celoživotní působení dopad na jeho společenskou úspěšnost. Jak dalece nás rodina determinuje v našem životě. Do jaké míry ovlivňuje náš úspěch ve vztazích, profesi a celkovém prožívání našeho života. Jak nám výchova a převzaté modely z rodiny předurčují naši životní cestu.

Cílem praktické části byla analýza důsledků vlivu rodiny na osobnost lidského jedince a tím i na jeho společenskou úspěšnost. Chtěli jsme zjistit, zda je nějaká souvislost s kvalitou prožitého dětství a budoucí spokojeností v životě. Nakolik nás rodina ovlivňuje a předurčuje náš budoucí život.

Anonymní dotazník je složen z 20 otázek a vyplnilo ho 112 respondentů, muži a ženy ve věku od 20 do 66 a více let. Otázky č. 1–6 se zaměřily na základní údaje o

respondentech, jako je pohlaví, věk, dosažené vzdělání, rodinný stav, zda pochází z rozvedené rodiny a kolik mají děti. Zbylé otázky č. 7-20 se zaměřily na hodnocení života respondentů, na dětství a dospívání, vztahy v rodině, osobní a profesní život, co je pro ně v životě nejdůležitější a jaký je jejich smysl života.

Cílem výzkumu bylo zjistit odpovědi na 4 výzkumné otázky týkající se vlivu rodiny na lidského jedince a souvislosti prožitého dětství a dospívání na jeho budoucí život. Zajímalo nás, jaký má rodina vliv na profesní úspěšnost respondentů. Jak se vliv rodiny odráží ve spokojenosti v osobním životě. Zda je rodina pro lidské jedince důležitá k prožívání šťastného a spokojeného života. A také jestli se stejné hodnoty a způsob života přenáší z generace na generaci. Odpovědi na tyto otázky jsme se snažili získat pomocí vyhodnocení informací získaných od respondentů. Výběr respondentů byl omezen pouze věkem od 20 let. Ze získaných dat můžeme říct, že procentuálně nejčastější vzorek respondenta byla žena ve věku od 20 do 65 let, se středoškolským, nebo vysokoškolským vzdělání, vdaná, má dvě děti a pocházející z nerozvedené rodiny.

Získaná data přinesla zajímavé výstupy. Bylo zjištěno, že většina respondentů prožila hezké dětství a mají dobré vztahy v rodině. To dále navazovalo na pozitivní hodnocení jejich profesního a osobního života. Pouze malé procento respondentů uvádělo negativní zkušenosti a hodnocení. Toto procento bylo u všech otázek vcelku neměnné. Můžeme tedy říct, že procenta pozitivních odpovědí odpovídají procentům dobrého hodnocení dětství a vztahů v rodině. Na druhou stranu negativní hodnocení dětství a vztahů v rodině, v dotazníku odpovídalo nespokojenosti v osobním i profesním životě. Překvapivé bylo, jak velké procento dotazovaných je ve svém životě spokojených. Průměrně 90 % osob uvedlo, že jsou celkově spokojeni, pouhých 10 % pociťují ve svém životě větší nespokojenost. To je velmi pozitivní zjištění. Respondenti často uváděli rodinu a děti jako to nejdůležitější v jejich životě, nebo dokonce jako smysl jejich života. Jako shrnutí, můžeme říct, že získaná data potvrdila nenahraditelnost a důležitost rodiny pro úspěšnost v životě lidského jedince. Dále se potvrdilo, že hodnoty a způsob života se z určité části předává z generace na generaci. Doba se mění a na lidi jsou kladeny nové a jiné nároky, proto se musíme stále přizpůsobovat. Rodina je pro většinu z nás bezpečným bodem a místem jistoty a stability.

Cíl bakalářské práce byl splněn, získaná data nám pomohla vytvořit základní obraz o daném výzkumném tématu. Problematika vlivu rodiny na lidského jedince je velice obsáhlá a zasahuje do ní mnoho proměnných. Získaná data mohou sloužit, jako inspirace pro další výzkumné otázky nebo jiné výzkumy. Bylo by zajímavé dále pokračovat v tomto výzkumu a pokusit se problematiku prozkoumat více do hloubky s větším počtem respondentů. Informace mohou pomoci k pochopení a uvědomění si důležitosti rodiny a dětství, tím zlepšit kvalitu, prožívání a spokojenost v našich životech.

Použitá literatura

Domácí literatura:

1. ADAIR, John Eric. *Efektivní motivace*. Praha: Alfa Publishing, 2004. Management (Alfa Publishing). ISBN 80-86851-00-1.
2. BLATNÝ, Marek. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN isbn978-80-247-3434-7.
3. HAMPLOVÁ, Dana. *Rodina a zdraví - jejich vzájemné souvislosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-169-5.
4. HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, ed. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.
5. JANIŠ, Kamil a Irena LOUDOVÁ. *Vybraná témata z teorie výchovy: (studijní opora)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-113-6.
6. KOŤA, Jaroslav, Dobromila TRPIŠOVSKÁ a Marie VACÍNOVÁ. *Sociální psychologie: vybrané kapitoly*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2013. ISBN 978-80-7452-029-7.
7. KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-275-3.

8. MASLOW, Abraham Harold. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014. ISBN isbn978-80-262-0618-7.
9. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
10. MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky: vybrané otázky z praktické filosofie : vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018. ISBN 978-80-87871-05-8.
11. MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky 2: vysokoškolská učebnice*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2020. ISBN 978-80-87871-08-9.
12. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Základy sociologie. ISBN 80-86429-05-9.
13. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.
14. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.
15. SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3507-8.
16. VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, ed. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

17. ZEMANOVÁ, Iveta. *Motivace pro rehabilitanty: (motivace pro lidi, kterým se kvůli náročné životní situaci mění život)*. Kolín: Pedrehab, c2011. ISBN 978-80-904604-1-6.

Zahraniční literatura:

1. BENSON, Janette and Marshall HAITH. *Social and Emotional Development in Infancy and Early Childhood*. San Diego, California: Academic Press, 2009. ISBN 978-0-12-375065-5
2. MARSHALL, Marvin. *Parenting Without Stress: How to Raise Responsible Kids While Keeping a Life of Your Own*. Los Alamitos, California: Piper Press, 2010. ISBN 978-0-9700606-6-2
3. MATURKANIČ, Patrik, TOMANOVÁ ČRGETŮVÁ, Ivana, et al., *Spiritual and social experience in the context of modernism and postmodernism*. Lulu Publishing Company Morrisville (North Carolina, USA), 2021. ISBN 978-1-716-21192-8.
4. MIŠÍKOVÁ, Jaroslava. *Základy sociologie rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-291-2.
5. TOMANOVÁ ČRGETŮVÁ, Ivana. *Vztahová vazba v kontexte psychologických disciplín: základný prehľad vybraných teoretických aspektov a výskumných zistení*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2020. ISBN 978-80-87871-10-2.

Odborné články:

1. Bendl, S. Vliv výchovy v rodině na kázeň žáků ve škole. *Pedagogická orientace* 2004, c. 3, s. 2-20. ISSN 1211-4669.
2. Dellen, T. V. Celoživotní učení a chuť se učit. *Studia paedagogica: Vzdělávat dospělé*, roč. 17, č. 1 (2012). ISSN: 2336-4521 [online]. Dostupný z: <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18772>
3. Kaňkovská, P. (2007). Vliv rodinného prostředí na utváření prosociální orientace dítěte staršího školního věku. *E-psychologie* [online]. 1(1), [cit. 23.06.2021]. Dostupný z: <https://e-psycholog.eu/pdf/kankovska.pdf>
4. Koçak O, Ak N, Erdem SS, Sinan M, Younis MZ, Erdoğan A. The Role of Family Influence and Academic Satisfaction on Career Decision-Making Self-Efficacy and Happiness. *Int J Environ Res Public Health*. 2021 May 31;18(11):5919. doi: 10.3390/ijerph18115919. PMID: 34072961; PMCID: PMC8197847. [online]. Dostupný z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8197847/#B5-ijerph-18-05919>
5. Uholyeva, X. (2019). Rodina v situaci rozchodu rodičů z pohledu dítěte. *E-psychologie*, 13(1), 18-31. <https://doi.org/10.29364/epsy.336>

Grafy:

Graf 1.1

Vývoj názorů na manželství a partnerství v letech 2003-2020 – souhlas s výroky o partnerství a rodičovství (v procentech)

Zdroj: CVVM (Postoje českých občanů k partnerství, manželství a rodičovství – únor 2020)

Online dostupné z:

<https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5179-postoje-ceskych-obcanu-k-partnerstvi-manzelstvi-a-rodicovstvi-unor-2020>

Obrázky:

Obrázek č. 1 – Maslowova pyramida potřeb

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Maslowova_pyramida

Seznam grafů

Graf č. 1: Pohlaví respondentů.....	37
Graf č. 2: Věk respondentů.....	38
Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.....	39
Graf č. 4: Rodinný stav respondentů.....	40
Graf č. 5: Jsou nebo byli rodiče respondentů rozvedení.....	41
Graf č. 6: Kolik mají respondenti děti?.....	42
Graf č. 7: Popis dětství respondentů.....	43
Graf č. 8: Popis atmosféry v rodině respondentů v jejich dětství.....	45
Graf č. 9: Důležitost rodiny pro respondenty.....	47
Graf č. 10: vztah respondentů s matkou.....	48
Graf č. 11: Vztah respondentů k otci.....	49
Graf č. 12: Jak respondenti hodnotí své dětství – pubertu.....	50
Graf. 13: Jak respondenti hodnotí svůj osobní život.....	51
Graf č. 14: Hodnocení profesního života respondentů.....	52
Graf č. 15: Jak respondenti hodnotí své partnerské vztahy.....	53
Graf č. 16: Jak jsou respondenti spokojení ve svém životě.....	54
Graf č. 17: Jak respondenti popisují vztah sami k sobě.....	55
Graf č. 18: Jaké podobnosti ve svém životě vidí respondenti v porovnání s životem svých rodičů.....	56
Graf č. 19: Co je pro respondenty v životě nejdůležitější.....	57
Graf č. 20: Co je pro respondenty smyslem života.....	58

Seznam příloh

Příloha č. 1: Anonymní dotazník.....	76
--------------------------------------	----

DOTAZNÍK NA TÉMA RODINA

Tento dotazník je anonymní a bude využit pro bakalářskou práci na vysoké škole aplikované psychologie v Terezíně. Prosím vyberte nebo doplňte pro vás tu nejpřesnější odpověď. Děkuji za vyplnění.

(dotazník byl zpracován v on-line formě na stránkách survio.com)

- 1) **Pohlaví:** Žena Muž
- 2) **Věk:** 20 – 35 let 36 – 50 let 51 – 65 let 66 a více
- 3) **Nejvyšší dosažené vzdělání:**
Základní - Střední (bez maturity) - Střední (s maturitou)
Vysokoškolské - Vysokoškolské (postgraduální)
- 4) **Rodinný stav:** Svobodný/á Ženatý/Vdaná Rozvedený/á Vdovec/Vdova
- 5) **Jsou/byli moji rodiče rozvedení?** Ano Ne
- 6) **Kolik mám dětí?**
Napiš číslo, pokud děti nemáte napište 0 _____
- 7) **Jak bych popsal/popsala své dětství?**
Prosím popište jedním slovem. _____
- 8) **Jak bych co nejlépe popsal/popsala atmosféru v rodině v mém dětství a dospívání?**
Prosím popište jedním slovem _____
- 9) **Jak je pro vás rodina důležitá?**
Ohodnoťte stupnicí 1 až 10 přičemž 1 je naprosto nedůležitá a 10 je naopak velmi důležitá 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10
- 10) **Jak vycházím/vycházel jsem se svou matkou?**
Výborně - Dobře - Komplikovaně - Špatně

11) Jak vycházím/vycházel jsem se svým otcem?

Výborně - Dobře - Komplikovaně - Špatně

12) Jak hodnotím své dospívání – pubertu?

Ohodnoťte stupnicí 1 až 10 přičemž 1 velmi negativně a 10 je naopak velmi pozitivně 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

13) Jak hodnotím svůj osobní život?

Velmi úspěšně - Dobře - Komplikovaně – Neúspěšně

14) Jak hodnotím svůj profesní život?

Velmi úspěšně - Dobře - Komplikovaně – Neúspěšně

15) Jak hodnotím svůj partnerský vztah nebo pokud nyní partnera nemám, jak hodnotím své minulé partnerské vztahy?

Ohodnoťte stupnicí 1 až 10 přičemž 1 velmi negativně a 10 je naopak velmi pozitivně 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

16) Řekl/řekla bych, že jsem ve svém životě:

Velmi šťastný/á – Spíše šťastný/á – Spíše nespokojený/á – Nespokojený/á

17) Jak bych co nejlépe popsal/popsala vztah sám k sobě?

Výborný – Dobrý – Komplikovaný – Špatný

18) Vidíš ve svém životě nějaké podobnosti s životem tvých rodičů?

Velmi často – Často – Občas – Vůbec

19) Co je pro mě v životě nejdůležitější?

Prosím popiš jedním slovem_____

20) Co je pro mě smyslem života?

Prosím popiš jedním nebo více slovy_____